Cumhuriyet

18 AĞUSTOS 1985

SİYASET 85

PARASIZ PAZAR EKİ
85

PERU

8/9

Geleceğin Dünyası **5/6**
Güneş enerjisi ile çalışan taşıtlar **7**
Chagall'ın dünyası **10**
Eski daktilolar **11**
Yemek ve Petrol **12**
Bugünün gözüyle **13**

İNCİR ÇEKİRDEĞİ

12 Eylül sonrasında Kanada Büyükelçiliği'ne atandım. Ankara'ya dostlarıma vedaya gittiğim zaman, Sayın Süleyman Demirel'e de uğrayıp veda ettim ve o zaman yakın arkadaşlarım, buna şaşırdılar. Ne var ki, bunda, Süleyman Bey benim dostumdur dedim. Sonra bana Büyük Türkiye Partisi'nin genel başkanlığı teklif edildi. Sonra benim parti kürmam ortaya çıkınca, bana maksatlı ve planlı bir yıpratma kampanyası açıldı. Benim için fevkalade aksi, fevkalade sert, fevkalade üstten bakan bir general diye ortaya bir anlatım tarzı attılar. Ben aksi olamam. Zira aksi olmak kompleks sahibi olmak demektir. Kompleks sahibi olmam için de başarısız bir kişi olmalıydım. Halbuki benim hayatım, başarılarla dolu olduğu gibi hatta muhitimin en güzel kızlarından birisiyle de evliydim. Sert olamazdım, sertlik kültürsüz kişilerin denge sağladığı bir tutumdur. Bana şimdiye kadar kimse kültürümün eksikliğinden bahsetmedi. Ancak bu anlayışı ortaya atan gazeteci, kısa boylu olduğu için, ona gerçekten üstten baktım.

TURGUT SUNALP
Eski MDP Genel Başkanı

•

Halk, kısa vadede çok şeyi hatırlamaz... Ancak uzun vadede, hiçbir şeyi de unutmaz.

MEHMET BARLAS
Yazar

•

Arap turistlerin yaptıkları alışverişler büyük boyutlardadır. Ben bir keresinde gözümle gördüm: Kalabalık bir Arap ailesi dükkâna girdi ve tam 17 ceket alarak çıktı.

CAHİT ARAL
Sanayi ve Teknoloji Bakanı

Para almışlar, para vermişler, silah bulmuşlar... Bir yerlere gitmişler, gelmişler.. Büyük merasim.. Ve nihayet bir gün ateş etmişler: Dan dan.. Heyhat! İhtiyar ölmemiş, yaşıyor. Ağca ise armut gibi yakalanmış... Bizler, ahkâm kesiyoruz: CIA'nın parmağı var.. Hayır KGB'nin tertibi... 24 kişi, bir ihtiyarı haklayamıyorken, bu beceriksizleri kim ne yapsın?

RAUF TAMER
Yazar

•

Yalan makineleri Ankara'ya getirilerek ilk denemesi burada yapılacak. Olumlu sonuç alındığı takdirde ülke çapında yaygınlaştırılacak.

SAFFET ARIKAN BEDÜK
Emniyet Genel Müdürü

•

Birçok güzel kız arabama binmek için fırsat kolluyor. Ama ben bir avukat kadar hukuku iyi bilirim. Önce yaşlarını soruyorum. Çünkü 18 yaşından küçük olan kızlarla ilişki kuranlar TCK'ya göre hemen hapsi boyluyorlar. İşi sağlam tutmak lazım, yaşı büyükse mesele yok.

TARIK AKAN
Sinema oyuncusu

CİNDORUK ÇEKİRDEĞİ

Özal'ın gözü iyileşinceye kadar bombardımanı kestim.

•

Aslında bu treni sokamazlar.. Makasa gelir de istasyona giremez. Tren doğru yolda değil.

•

Hayır, Singapur rezaleti hakkında konuşmayacağım, çünkü aramızda iki bayan gazeteci arkadaşımız var.

•

Hükümetin ortak olduğu İşbora traktörlerini bile batırdı bunlar. Şener Şen'e şimdi yeni bir iş lazım. Dört yüz işçili fabrikayı idare edemeyenler, memleketi nasıl idare edecekler.

•

Bu hükümet ölmüş de arkadaşlar, ağlayanı yok.

•

Bana emanetçi diyorlar. Bundan şeref duyarım.

Hükümet, bütün bunları yaparken, biz ne yapıyoruz, biz Dimyat'a pirince giderken, bulgurdan olma durumuyla karşı karşıyayız. Sorunlarımızı kendi içimizde halletmeliyiz, aksi takdirde bir ayağı havada yemin eden milletvekilleri gibi müşkül duruma düşeriz. Ben de Türk-İş'i olağanüstü kongreye götürmek istedim, ancak iz olur diye vazgeçtim. Kimin örsüne çekiç vuruyoruz? Bunu aklımızdan çıkarmamalıyız. Biz tavşana kaç, tazıya tut politikasına alet oluyoruz.

ŞEVKET YILMAZ
Türk-İş Genel Başkanı

•

Sümbül Hanım'ı, vur patlasın, çal oynasın hayatını yaşayıp vergi ödemeyenler utansın diye örnek gösterdim. Adamlarda yüz nerede?

SAKIP SABANCI
İşadamı

•

Sayın Başbakanım, biraz yağ çekmek gibi olacak, ama yüzünüze karşı söylemek istiyorum. Siz bizim liderimizsiniz. Bu parti de sizinle var. Özal'ın partisi diye anılıyor, partileri kuran ve yaşatan liderlerdir. Sizin ne rakibiniz, ne alternatifiniz var. Ama şimdi söyleyeceklerime lütfen kızmayın. Alternatifsiz olduğunuzu bilmenize rağmen, niçin sinirleniyorsunuz. Konuşmalarınızda niye kızıyorsunuz.

MAHMUT OLTANSUNGURLU
ANAP Gümüşhane Milletvekili

•

Azınlık olmak insana acı verir. Bu da sanatçı için iyi malzemedir ve eşcinseller de azınlıktır

ATTİLA İLHAN
Yazar, romancı

•

Yola kimlerle çıktığımı bilemedi. Gördüğünüz gibi içlerinde yegane erkek Nazım Hikmet çıktı. Öbürlerinin hepsi Rusya'ya uzaktan nanik yaptı. Soluğu ya Paris'te aldı, ya Berlin'de.

RAUF TAMER
Yazar

haftanın portresi

Radikal, "İşbirlikçi", Zulu reisi

O bir kralın yeğeni. Bayram günlerinde Zulu Krallığı'nın güç timsali leopar kürkünü o giyiyor. Zulu devletinin resmi dansına davullar eşliğinde protokol adına o katılıyor. *Gatşa Buthelezi*, 1962'den bu yana ırkçı Güney Afrika rejimince resmen tanınmış Zulu Krallığı'nın Başbakanı. Kral *Goodwill* ise onun amcaoğlu. Ama Buthelezi kraldan, çok daha büyük nüfuza sahip. Güney Afrika'nın beyaz yöneticileri aslında Kwa-Zulu Krallığını tanırken, ilkel kabile yapısı dışında tek ekonomik rolü, beyazların kentlerine işçi göndermek olan bu 'devletin' liderinin böyle biri olacağını pek düşünmemişlerdi. Sıradan bir Bantustan olacaktı bu. Siyah işçi aileleri buraya kapatılacak, işsizler oraya postalanacaktı. Tüm bunlar yine geçerli. Ancak böyle "işbirlikçi" bir konum içindeki Buthelezi, diğer Bantustan yöneticilerinden farklı olduğunu gösteriyor. O da beyaz yönetimle ilişki içinde. Ama geçen pazar İsrail'e yaptığı gezide İsrail Başbakanı Şimon Peres'ten Güney Afrika'ya diplomatik baskı yapmasını isteyerek kendinden söz ettirdi. Siyah militanlar ondan "işbirlikçi" olarak söz ediyor, ancak Buthelezi farklı düşünüyor: *"Biz, silahlı mücadeleden yana çıkıp ucuz şöhret olma peşinde değiliz. Siyahların bir gün silaha sarılmak zorunda kalmayacağını da söylemedik. Şu andaki durumda sarılacak silah yok ki."* Buthelezi beyazların üniversitesine gitti, onların eğitimini aldı. Ama bu sırada sadece siyah Afrika'nın değil, Avrupa ve Amerika akademik çevrelerinin de desteğine sahip oldu. Bu ilişkiler ona, ülkesinin beyaz egemenlerine karşı belirli bir ağırlık sağlıyor. Güney Afrika'nın beyaz kabile reisleri, onlarla her zaman işbirliğine hazır olduğu görüntüsüne rağmen ve belki de bu yüzden hiç sevmiyor. Defalarca, beyaz yetkililerin ve polislerin kendisine takındığı saygısız tavırla mücadele etmek zorunda kaldı. Tüm ılımlılığına rağmen ve yine belki bu yüzden büyük kentlerin siyah banliyölerinde de kendisini sevenlerin sayısı az değil. Siyahların beyazlarla eşitlik içinde yaşayacağı demokratik bir Güney Afrika'nın nasıl olması gerektiği konusunda da en kapsamlı çalışma onun imzasını taşıyor. 1982 yılında yayımladığı "Buthelezi Raporu" yedi cilt halinde insan haklarına ve sosyal ve ekonomik reformlara dayalı bir modeli anlatıyor.

haftanın fotoromanı

Cupp Derwall ve ünlü kaleci Schumacher *(Fotoğraflar: TURGAY ÖRME)*

dünya kulisi

ABD

Anti terör otomobili

Herhangi bir terör eylemine kurban gitmekten korkan Amerikalı bir zengin 250 bin dolara Mercedes marka otomobiline yeni donanımlar yaptırıyor. Kurşun geçirmeyen arabanın çelik tamponları herhangi bir saldırı durumunda düşmanı itmek üzere de kullanılabiliyor. Tekerlekleri kurşun yağmuruna tutulsa bile hava kaçırmıyor, gözyaşartıcı ve gaz bombalarından korunmak için önlemler alabiliyor. Araba çalındığı takdirde içinde bulunan özel alet aracılığıyla ne zaman nerede olduğu saptanabiliyor. Arabanın şoförü direksiyon başına geçmeden önce uzaktan kumanda aletini kullanarak arabayı çalıştırabilme olanağına da sahip. Arabayı ısmarlayan "karşı casusluk mağazası"nın sahibi Todd M. Gibbons şimdiden ciddi bir müşterisinin olduğunu iddia ediyor.

İŞADAMLARI

New Hampshire'da savaş

Amerikalı işadamları boş vakitlerini artık savaşçılık oynayarak geçiriyorlar. Gündelik yaşamın monotonluğundan kurtulup biraz macera yaşamak isteyen işadamları her hafta sonu New Hampshire ormanlarında buluşuyorlar. Savaş oyununun mucidi olan spor mağazası sahibi Bob Gurnsey işadamlarının buluşmalarını sağladıktan sonra gerekli malzemeleri dağıtarak iki gruba ayrılmalarını sağlıyor. Her gruba birer de bayrak veridikten sonra iş New Hampshire ormanlarında savaşmaya kalıyor. Diğer grubun bayrağını ele geçiren, savaşı kazanmış sayılıyor. Gurnsey'in kazancı ise kişi başına 30 dolar.

FRANSA

En seksi erkek

Bir kadın dergisinin Fransız kadınları arasında yaptığı araştırma sonucunda Başbakan Laurent Fabius "Fransa'nın en seksi erkeği" seçildi. Ankete katılan Fransız kadınlarının büyük bir bölümü "sevgilinizin kim olmasını isterdiniz", "son aşk gecenizi kiminle geçirmek isterdiniz" ve "evlilik hayatına yeniden başlasaydınız eş olarak kimi seçerdiniz" gibi sorulara "Laurent Fabius" cevabını verdiler. Madam Fabius anket üzerinde konuşmamayı tercih ederken Başbakan Fabius sonucun "eğlendirici" olduğunu söyledi.

GÜNEY AFRİKA

Güney Afrikalı beyazların şaşkınlığı

"Johannesburg Times"da yayımlanan bir araştırmaya göre geçmişte Asya kökenlilerle ailevi bağ kuran Boer sülalelerinin sayısı 100'ü buluyor. Kabine üyelerinin büyük çoğunluğunun aileleri de bu 100 sülale içinde. Güney Afrikalı beyazlar tarafından büyük şaşkınlıkla karşılanan araştırmayı yapan tarihçi Hans Hesse, araştırmasında Kap'in 1680 ve 1773 yılları arasındaki vergi tutanaklarını temel almış.

İDAM CEZASI

ABD halkı memnun

ABD Yüksek Mahkemesi bundan 13 yıl önce "zalimlik" diye nitelendirdiği idam cezalarını yürürlükten kaldırmıştı. Ama zamanla 37 eyalet yasanın bir açığını bularak idam cezasını yeniden uygulamaya koydular. Bu Amerikan halkını oldukça memnun etmiş olmalı. Çünkü bir kamuoyu araştırmasının sonuçlarına göre Amerikalıların yüzde 72'si cinayet işleyenlere verilecek en uygun cezanın idam olduğunu düşünüyor. Bunlardan yüzde 30'unun gerekçesi intikam, yüzde 18'inin, gereken cezayı verme, yüzde 22'sinin ise gözdağı verme.

HAFTANIN KONUĞU

AYKUT EDİBALİ

12 Eylül sonrası kurulan on yedi partiden biri olan Islahatçı Demokrasi Partisi Lideri Aykut Edibali 1942 Afyon doğumlu. 1960'ların başında öğrenci hareketlerine katılmış. 1968'de hukuk fakültesini bitirmiş. Yayın hayatı kendisini çok cezbettiği için "Yeniden Milli Mücadele" ve "Bayrak" adlı bir gazete çıkarmış. (Fotoğraf: RIZA EZER)

"Bu güne kadar hiçbir gazeteci, partimizin kapısını çalıp, yahu, ne oluyor, ne yapıyorsunuz, diye sormadı. Hiç kimse, 25 Mart 1984 mahalli seçimlerine dört gün kala kurduğumuz bu partinin akıbetini merak etme gereği hissetmedi."

Edibali'nin 'tel'ininden Cumhuriyet olarak pay almaktan son dakikada kurtulmuştuk. Kendisi de bu durumu takdir ettiğini belirtti. Böylece öteki gazeteler gibi "politik starlar"ın peşinden koşma kabahatimiz bir ölçüde hafifleмiş oldu.

Doğrusu bu ya, bizi ISP'nin kapısına dayanmaya (ki, bu kapıyı bulmak için PTT'nin "sıfır bir"inden, Cumhuriyet Başsavcılığı'nın Siyasi Partiler Sicil Bürosu'na kadar çalmadık kapı bırakmamıştık), "politik starların" odaklaştığı bir partinin verdiği "istihbarat" sevk etmişti.

Söz konusu parti yetkililerinden biri, **"Süleymancılık tarikatının siyasi alanda çalıştığını ve kendi özörgütünü kurmuş olduğunu, partinin adının da Islahatçı Demokrasi Partisi"** olduğunu söylemişti. İddiayı ciddiye aldık.

Doğrusu bu ya, bir süre önce patlak veren "bir bilen" salgınının etkisi ile olacak, Süleymancılığı önce "bir bilencilik" sandık. Ama bir bilencilerin de kendi özörgütlerini kurmuş olduklarını düşününce, en doğru yolun söz konusu "örgüt"e gitmek olduğuna karar verdik.

ISP liderine "partisinin özelliklerini sunuyoruz. O ısrarla (ve belki de haklı olarak), parti programını anlatıyor, programdan pasajlar okuyor. Oysaki asıl kafamızdaki soru, "elhamdürillah"ın da yeniden dürttüğü üzere, tarikatçılık ile aşırı dinci görüşler ile partinin ilişkisi...

"Ya Allah, bismillah" diyerek sonunda baklayı çıkarıyoruz:

—Partiniz için Süleymancı deniyor doğru mu?

ISP Genel Başkanı sakin, telaşsız: **"Parti programımızı, diyor, eğer benimserse bir Katolik ile bile birlikte çalışırız. Herhangi bir dini saplantımız yoktur. Laikliğin Batılı manada yerleşmesinden yanayız.. Eğer, özel olarak kendi mezhebimiz soruluyorsa, Hanefiyiz. Mezhepçilikle işimiz yoktur."**

Bir siyasi parti liderinden ancak bu kadar açık açıklama alınabilir. Tarikat taraklarında bezi olan bir politikacının gazeteciye "vücut çalımı" atmak için bile olsa "Katoliklerle bile çalışırız" demeye cesareti olmaması gerek, diye düşünüyoruz.. Kaldı ki, "program normal konusunda Özal gibi başbakan olmayacağını da açıkladığından, "beyan ile yetinip" konuyu başka sorulara geçiriyoruz. Anlattıklarından Islahatçı Demokrasi Partisi'nin öteki birçok parti gibi 12 Eylül'ün değil, Aykut Edibali'nin yirmi küsur yıllık siyasi mücadelesinin ürünü olduğu anlaşılıyor: Edibali, zincirleme içtiği sigaralarından derin derin nefesler çekerek şunları söylüyor:

"Bizim partimizin ötekilerden temel farkı, programına verdiği önemdedir. Meselelerin teşhisindeki temel farktadır. Türkiye'de gelir, verimlilik ve teknik bakımdan Batı ile arasındaki farklılık uçurumlara dönüşmektedir. Türkiye, bugün kanser olmuştur. Kanserin tedavisi neyi gerektiriyorsa o yapılmalıdır. Mevcut iktidar ve muhalefet partileri hastaya hiçbir şey yapacak durumda değildir, hastanın durumunu ağırlaştırmaktan başka.. Türkiye'nin önünde 15 yıllık bir zamanı vardır. Ne yapılırsa bu 15 yılda yapılacaktır. Sonrası çok karanlıktır."

Niye 15 yıl? 2000 yılına "on beş" kaldığı için mi?

"Kanserin ömrünü 15 yıl olarak tahmin ediyoruz, umarım uzun ömürlü olsun. 15 yıl tesadüfi bir tahmin değildir. Nedeni var. dır. 1964 yılında İngiliz Başbakanı ABD kompüter tekniğini bizden saklıyor, eğer böyle olursa, biz bu açığı kapatamayız, diye endişesini ortaya koymuştu. Aynı durum, bizim için şimdi söz konusu. Türkiye kanser sürecine girmiştir, hastalık ilerlemektedir..."

1963'ten itibaren bir talebe düşünün... Ne kan döktürdüm, ne de dini istismar ettirdim. Kimseye tabasbus etmedim. Ben kendimi başarılı sayıyorum. Çıkardığı bir dergi 20 bin tiraja ulaşıyor. Bu dergi organizasyon falan olmadan inanmış kişilere dağıtılıp satılıyor. Ben demek ki halkın kalbini açan bir anahtar getirmişim. 12 Mart sonrasında mantar gibi partiler çıkıyor. Fikirlerimiz aşırılmıştır. Bunu ispat ederim..

ISP Genel Başkanı, beyinde, akciğerde, midede yüzlerce tümör tespit etmiş bir onkoloğun ifadesi ile Türkiye üzerindeki teşhislerini sıralıyor:

"Teşhisde de tedavide de öteki hiçbir partiye benzemiyoruz. Farklarımız prensiplerdedir. Partimiz "ikna metodu"nu uygulamak ve bu yolla neticeye ulaşmak kararındadır. 12 Eylül öncesinin şiddet olaylarına izin vermeyeceğiz."

— Bunu nasıl sağlayacaksınız?

"Türkiye politikasının karakteri sürekli bir cepheleşme göstermektedir. Biz sağ-sol ayrımına karşıyız. Fikirlerimizin çıkış kaynağı sağdır, ama biz ayrımına karşıyız...

—Neden?

"Çünkü bu ayırım ilmi değildir. Türkiye şartlarında ilmi değildir. Fransız ihtilalini, yüz elli sene evvel ortaya çıkmış kavramın 1980'lerde Türkiye politikasını izah eden bir ölçü olarak kullanılmasını son derece hatalı bulurum."

—Sağ-sol ayırımı dünyadaki tüm siyasal partilerin ayırımındaki bir ölçü değil midir?

"Türk toplumu, bir Batı toplumu değildir. Tarihi geçmişi çok farklıdır. Sağ-sol ayırımının bir cinayet olduğunu ortaya koymuş bir yığın düşünür çıkmıştır. Bu ayırım konusunda en azından ihtiyatlı olmalıyız. Şimdi bir laf vardır. Kalbur mu diyeceğiz, kallabur mu? Kalburun Arapçası kallabur. Bu sağ-sol ayırımı da böyle girmiş bir kere. Onun için ağlaya ağlaya, ama ihtiyatla kabul edeceğiz. Bu görüşlerimizi kendilerine solcu diyen vatandaş larımızın da benimseyeceğine inanıyoruz."

Edibali, 1942 Afyon doğumlu. Babası saat, radyo ticareti yapan bir esnafmış. İlk ve ortaöğrenimini Afyon'da tamamladıktan sonra, İstanbul Hukuk Fakültesi'ne devam etmiş. Bu arada öğrenci hareketlerine karışmış. 1960'ların başında zamanın gençlik örgütü Milli Türk Talebe Federasyonu'nda görevler almış.

İSP'nin "Nasıl olsa başvekil olacağım" diyen genel başkanının teşhisi:

'Türkiye bugün kanser olmuştur'

AHMET TAN

Turgut Özal'ın Başbakan sıfatı ile çıktığı son yurt gezisinde "resmi programda" Rize Sahil Camii'nde cuma namazının gündem maddesi olarak yer almasının ve Özal'ın bakanlarını ve valiyi arkasına alıp cuma namazı kılmasına, Islahatçı Demokrasi Partisi (ISP) Genel Başkanı, **Aykut Edibali, "fevkalade hayret"** ediyor.

"Ben diyor, başvekil olsam, ben başvekil olsam. Bunu söylüyorum. Çünkü olacak bu iş. Nasipse olacak.."

ISP lideri Edibali ayağa kalkıyor, tepkimizi ölçmek ister gibi yüzümüze bakıyor, iki saate yakın anlattıklarına ve ağustosun kavuran sıcağına rağmen, genel merkezin hareketliliğine bakınca bu "açıklama" doğal görünüyor. Kısaca görüşümüzü bekliyoruz:

—Turgut Özal'a Başbakanlığı veren Allah, size de verir..

Aykut Edibali devam ediyor:

"Başbakan olsam bu maddeyi ben programa almam. Çünkü bu dinin özüne de laikliğe de aykırıdır. İnsanlar iltifat etsinler diye ne namaz kılınır, ne de ibadet edilir. Dinin çirkin politikada metod haline getirilmesine karşıyım..."

.....

Islahatçı Demokrasi Partisi 12 Eylül sonrasında kurulan on yedi siyasal partiden biri. Aykut Edibali de bu partinin genel başkanı.

ISP lideri Edibali, partisini de kendisini de öteki genel başkanlardan ve partilerden ayırıyor:

"İktidar partisi başta olmak üzere, öteki partilerin kadroları derlemeye toparlamadır. Bizim partimiz ise uzun yıllardan beri sürdürülmüş bir inanç mücadelesi ile oluşmuş bir kadrodur. Benim, genel başkan olarak öteki genel başkanlardan çok ayrı bir durumum var. Bu ayrılık, sosyal bilimler dalında yazılmış birçok kitabımın bulunmasıdır. Öteki genel başkanlardan hiçbirinin kitabı yoktur.. Biz 1963'lerden beri siyasi ve sosyal mücadelenin içinde adım adım ilerleyerek, tecrübeler edinerek geldik."

Edibali, "biz farklıyız" dese de, hiç değilse bir konuda, basından şikâyet konusunda, ANAP lideri ve Başbakan Turgut Özal'a benziyor.

Bu arada "Yeniden Milli Mücadele" adlı bir dergi çıkartmaya ve başyazarlığını da kendisi yapmaya başlamış..Daha sonra da 1975'te arkadaşları ile "Bayrak" adlı bir gazete kurmuş. (Ancak, kendi deyimi ile bu bir zenginimizin çıkardığı gazete ile isim benzerliği talihsizlikleri olmuş).

Aykut Edibali, bu öğrencilik döneminden süzülüp gelen "fırtına ile bora ile denenmiş ekibi ve yirmi yıllık birikim ile" Türkiye'nin en sağlam tabanlı siyasi partisini kurduğu inancında. Gerçi ekipten ayrılıp, tez ikbale kapılanlar olmuş. MSP'nin Adalet Bakanlarından **İsmail Müftüoğlu**, Demokrat Partiye giren **İsmail Kahraman**, **Rasim Cinis'li** gibi.. Edibali, bavullarla kitap okumuş olmasın ile tutarlı konuşuyor:

"Bilim potansiyelinin tümünü politikaya aktaracağız.."

—Bu nasıl olacak?

"Ben iktidar olunca çok basit olacak."

—Peki, iktidar nasıl olacaksınız?

"İktidar olmak kolay Türkiye'de..

—Partinizi kuralı bir buçuk yıl olmuş, daha birinci kongrenizi bile yapmamışsınız..

İSP lideri, sigarasına uzanıyor. Ucunu çakmağın alevinde gezdirip ayağa kalkıyor:

—**"1963'ten itibaren bir talebe düşünün... Ne kan döktürdüm, ne de dini istismar ettirdim. Kimseye tabaahus etmedim. Ben kendimi başarılı sayıyorum. Çıkardığı bir dergi, 20 bin tiraja ulaşıyor. Bu dergi, organizasyon falan olmadan inanmış kişilerce dağıtılıp satılıyor. Ben demekki, halkın kalbini açan bir anahtar getirmişim.. 12 Mart sonrasında mantar gibi partiler çıkıyor. Fikirlerimiz aşırılmıştır. Bunu ispat ederim.."**

—Kimler tarafından?

"Mesela kadro zihniyetini sağ kesime biz getirmişizdir. Metodu da öyle.."

—Sağ kesim kim?

Milliyetçi, mukaddesatçı denilen kesim. Aşağı yukarı ben onların ideoloğu sayılırım."

—Niye onlardan ayrıldınız? Silaha sarıldıkları için mi?

"Ilk defa milli nizam kelimesini söyleyen benim. Politika metodolojilerini ortaya koyan benim. Bunları etkilemiştir. Ben ithama da girmek istemem.

—Arkadaşlarınız bir siyasi partiye girip mücadelelerini sürdürmüş, hatta bakan düzeyine yükselenler olmuş. Siz niye bir partiye girmediniz?

"Bana sağlıklı gelmedi. Çünkü kadroların hepsi toparlamadır. Türkiye'de sadece köklü ekip Cumhuriyet Halk Partisi'nindir. Onun dışındakilerin hepsi reaksiyon ekipleridir.."

—Peki 12 Eylül'den 12 Mart'tan önce neden parti kurmadınız. Niye şimdi?

"O zaman benim kadrolarım hazır değildi. Politikada fikren hazır birbirini iyi anlamış ve bunu yaşayış biçimi haline getiren kadrolara ihtiyaç var... Şu anki safhaya gelelim. Verilebilecek her tavizi verdim. Partilerin şahıs partisi olmasına karşıyım... Şahıslar etrafında toplanılmasını Türkiye için gerilik sayarım.."

—Eğer kriter bu ise fazla geri sayılmayız. Sunalp gitti, Calp gitti. Hatta Avcı da gitti. Şimdi HP/SODEP oluşumu var. Yine "bir bilen" ortaya çıkacak ister istemez..

"Bilenlerle, başöğretmenlerle demokrasi yürümez. İntikam almak üzere parti kurulmaz.."

Edibali, "yazılmamak kaydı ile" başka şeyler de anlatıyor. Bunları aktarmamak, bu yazının eksikliği sayılmamalı. Çünkü İSP ve lideri konusunda bugüne dek Türk basınında çıkan en uzun yazıyı okudunuz.

Dileyelim emeğiniz boşa gitmez ve "15 yılı kalan hasta" komaya girmeden İSP liderine halkımız doktor gömleğini giydirir, Ayrıca İSP'yi desteklemek için "mesleki" bir de nedenimiz var:

İktidara geldiklerinde gazetelerin yüzde 30'unu çalışanlara devredecek yasa teklifi hazır bekliyor...

Geleceğin dünyası

Bilimkurgucular, insanı daha güzel, daha rahat, daha huzurlu bir dünyada yaşatmak için asırlar boyu düşündükleri şeyler bir utopya olmaktan ileri gidememiş ve düşünülen şeylerin ancak yüzde biri gerçekleşmiştir.

Gelecekle ilgili düşler kurmak, çeşili tahminlerde bulunmak, insanoğlu için her zaman çekici olmuştur. Ancak geçmişin kehanetçilerinin günümüzle ilgili tahminlerinin, kurgularının yalnızca yüzde biri gerçekleşebilmiştir. Diğerleri yalnızca birer ütopya olarak kalmaya mahkûm olmuşlardır.

George Orwell yılı olan 1984'ü geride bırakmış olmamıza karşın ortalıkta hâlâ bir **"Big Brother"**ın ("Büyük Birader") gözükmeyişi, hemen herkesin içini rahatlatmakla birlikte, bu İngiliz yazarın tahminlerinin pek de beklendiği gibi gerçekleşmediğini ortaya koyuyor. Geçmişin George Orwell gibi kurgubilimcileri, zamanlarının büyük bir bölümünü akıl almadık fantazilerle geçiren kehanetçileri, nedense zamanımızı oldukça farklı düşünmüşlerdi. Onların oturdukları yerde kurguladıkları düşlerin gerçekleşmesi, ancak özellikle yirminci yüzyılın ikinci yarısında büyük bir gelişme gösteren teknoloji ile sağlanmaya başlamıştır. Artık birçok sorunun çözülmesi rastlantılara bağlı olarak değil, yapılan sistematik çalışmalar sonucu gerçekleşiyor.

En azından bir elli yıldan beri, sorumsuz bir dünya, daha rahat bir yaşam için düşünülen en kesin çözüm robotlardı. Bu çelikten yapılma yardımcılar en geç 1985 yılına kadar insanoğlunun omuzlarına yüklenmiş, akla gelebilecek her tür sorumluluğu üstleneceklerdi. 1940'lı yıllarda yirminci yüzyılın geri kalan bölümünde ciddi bir ev idaresinin bu yardımcılar olmadan yürütülmesi olanaksız gibi görülüyordu. O sıralarda, 1939'da ilk olarak bir Amerikan elektronik firması **"Westinghouse"** sigara içip, şarkı söyleyerek dans edebilen ilk robotu üretmişti. Hemen hemen aynı zamanlarda iki Kaliforniyalı kardeş de boks maçı yapabilen robot boksörlerini dünyaya tanıtmışlardı. Ancak bu boksörlerin sonu hem sportif, hem de teknik açıdan **"knock-out"** ile noktalanıyordu.

Geçmişteki kehanetçilerin en çok yanıldıkları konulardan biri de geleceğin kadın modeliydi. Yirminci yüzyılın ikinci yarısında kadınların evlerini ve mutfaklarını terkedip yaşam kavgasına atılabileceklerini kimse tahmin edememişti. İkinci Dünya Savaşı sonrasında yayımlanan bilim dergilerinden birinde çizilen 1980'li yılların **"Mrs. Modern"** tipi, 3 saatlik iş gününe başlamak üzere garajındaki özel helikopterine yollanan kocasını geçirdikten sonra, olağan temizlik işlerine başlayan bir ev kadınıydı. Değişen yalnızca kullandığı aletlerdi. Elektrik süpürgesi yerine, keskin bir ışın çıkaran temizlik süpürgesine sarılan Mrs. Modern, hepsi yıkanabilir maddelerden yapılan ev eşyasını temizleme işine girişiyordu. Ev temizliği ile ilgili olarak ortaya atılan bir başka dahiyane fikir ise, tüm evin yuvarlak köşelerden oluşmasıydı. Bu fikri ortaya atan tasarımcılar, bu yöntemle hiçbir yerin toz tutmayacağına inanıyorlardı.

Geçmişin kehanetçilerinin en çok yanıldıkları konulardan biri de geleceğin kadın modeliydi. İkinci Dünya Savaşı sonrasında çıkan bilim dergilerinden birinde çizilen 1980'li yılların modern kadını 3 saatlik işine başlamak üzere, garajındaki özel helikopterine yollanan kocasını geçirdikten sonra, olağan temizlik işlerine başlayan bir ev kadınıydı. Değişen yalnızca kullandığı aletlerdi.

"Dört duvar" arasındaki yaşam o derece rahat ve çekici olacak ki, kimse tatillerde bile evden dışarı çıkmak istemeyecekti. Bu yeni ev kültürünün yaratıcıları, **"Bir atom vinci evinizi yerinden kaldırdığı gibi, tatil yapmak istediğiniz yere oturtuverecek"** diyorlardı. Tabii içindeki yardımsever ve sadık robotları ile birlikte. Eve misafir mi geldi, sevimli yardımsever ve sadık robotunuz onlar için hemen bir kokteyl hazırlayıverecekti. Bunun dışında evin **"psiko aydınlatma"** sistemi, ruh durumunuzun sürekli iyi olmasını sağlayacak, dışarda hava sıcaksa soğuk renklerle, fırtınalı ve soğuksa kırmızı gibi sıcak renklerle aydınlatarak, evininde iç huzurunuzu sürekli dengede tutacaktı.

İnsanoğlunun vazgeçemeyeceği temizlik gereksinimleri için de **"tam otomatik"** banyo hep hazır bulunacaktı. Sahibini **"ultra ışın"** kabarcıkları ile yıkayıp, **"kırmızı ötesi"** ışınlarla kurulayacaktı. Ayrıca kokusuz ve rahatsız etmeyen bir gaz yardımıyla dezenfekte de edecekti. Zaten geleceğin dünyasında toz ve pislığe kesin yer yoktu. Bir hava filtresi, **"artık"** pek de temiz olmayan kent havasını eve, tüm toz ve zararlı maddelerden arındıktan sonra girmesini sağlayacaktı. Çocuklar evlerinin önünde hemen hemen bir köpek büyüklüğündeki minyatür inekçikleriyle oynayacaklar, özel bir ot yiyerek şişmanlayan bu inekçiklerin yumuşak etleri, renkli fakat oldukça yavan olan gıda haplarına bir alternatif oluşturabileceklerdi.

Peki, en fazla üç saatlik günlük çalışmalardan, birçok elektronik makineler ve yardımcı robotlar aracılığıyla önemli ölçüde üstesinden gelinen işlerden kalan bol bol boş zaman nasıl değerlendirilecekti? Bunun

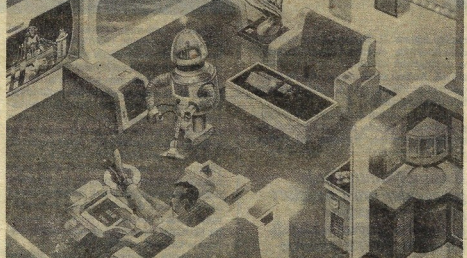

Geçmişin kurgubilimcilerine göre dört duvar arasındaki yaşamı o derece rahat ve çekici olacaktı ki, kimse tatillerde bile evden dışarı çıkmak istemeyecekti. Sadık robotlar, size hizmet edecek, kokteyl hazırlayacaktı. Psiko aydınlatma sistemi, ruh durumunuzun sürekli iyi olmasını sağlayacak, dışarda havanın durumuna göre çeşitli renkler vererek. İç huzurunuzu dengede tutacaktı.

Geçmişte günümüzün en yaygın ulaşım araçlarından olan motorlu taşıtlara pek rağbet edilmemişti. 1889'da "Literary Digest" te yayımlanan bir yazıda, henüz bir lüks olan ve yalnızca zenginlerin sahip oldukları motorlu otomobillerin, bisiklet kadar yaygınlaşıp, kullanılacağına inanılmadığı belirtiliyordu. Ancak bütün bu görüşlere karşın savaşı motorlu taşıtların kazanması sonucu bu yazıyı yazanlar da altlarına birer otomobil almışlardı.

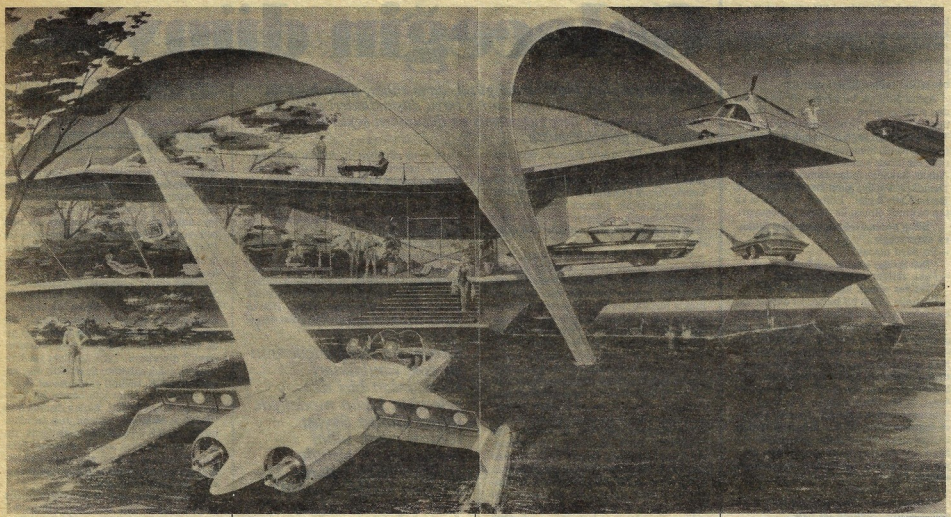

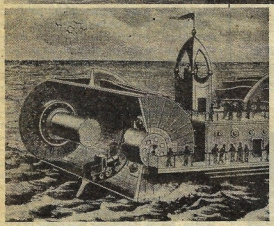

Geçmişin ulaşım araçlarıyla ilgili tasarılardan biri de dev uçak modeliydi. Bu dev uçak ,bünyesinde günlük yaşamın sürdürülebilmesini sağlayacak tüm olanaklara sahipti. Deniz araçlarında hem seyahat edecek, hem eğlenecektiniz. Yol yapım makineleri, şişşak yollar açarak rahat seyahat etmenizi sağlayacaktı.

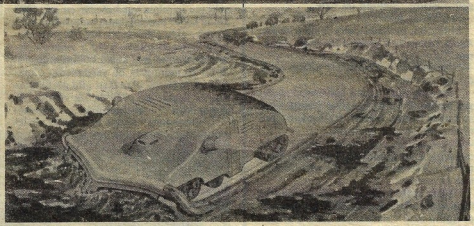

için düşünülen en iyi çözüm ise seyahat etmekti. Bu seyahatlerde kullanılacak geleceğin ulaşım araçlarından ilginç uçaklar, radyo dalgaları prensibiyle yol alan lokomotifler tasarlanırken, anlaşılan birçok fizik kuralı pek gözönüne alınmamıştı.

Geçmişte, günümüzün en yaygın ulaşım araçlarından olan motorlu taşıtlara pek rağbet edilmemişti. 1899'da "Literary Digest" de yayımlanan bir yazıda, henüz bir lüks olan ve yalnızca zenginlerin sahip oldukları motorlu otomobillerin, bisiklet kadar yaygınlaşıp, kullanılacağına inanılmadığı belirtiliyordu. Ancak bütün bu görüşlere karşın savaşı motorlu taşıtların kazanması sonucu bu yazıyı yazanlar da altlarına birer otomobil almışlardı. Ancak bu kez de geleceğin yakıtı olarak, benzine kesinlikle şans tanınmıyordu. Geleceğin en moda enerji kaynağı nükleer enerjiydi. Ve nükleer enerjinin maliyeti o kadar ucuza gelecekti ki kimsenin tükettiği enerjinin karşılığını ödemesi bile gerekmeyecekti.

1958 yılında "Ford" firması, atom enerjisi ile çalışan bir otomobil modeli hazırlamıştı. Otomobilin arka bölümünde bulunan bir çekirdek reaktörü, 21. yüzyıla geçiş için gerekli "itici" gücü oluşturacaktı. Ancak bu model hiç üretilmedi. Gerçekleştirilememekle birlikte bu tasarı "uçan" otomobiller için çeşitli prototipler yaratılmasını sağladı. II. Dünya Savaşı sonrasındaki dönemde, otomobil kavramı, boşluk ve devingenlik kavramlarıyla yakından ilgiliydi. Aceleci tasarımcılar havada oluşacak trafiğe karşı gerekli trafik tabelalarını bile düşünmüşlerdi.

Geçmişin ulaşım araçlarıyla ilgili ilginç projelerinden biri de, özel küçük uçan otomobillerin tersine, **Norman Bel Geddes** adında bir mühendis tarafından tasarlanan dev uçak modeliydi. 1920'lerde düşünülen bu dev uçak, bünyesinde günlük yaşamın sürdürülebilmesini sağlayacak tüm olanaklara sahipti. Aralarında masörlerin, kütüphanecilerin, müzisyenlerin bile bulunduğu 155 kişilik personel, yolcuların tüm gereksinimlerini karşılayacaklardı. Dev uçağın yalnızca güvertesi 150, yemek salonu 200 yolcuyu barındırabilecek kapasitedeydi. Ancak dev projenin mühendisi, bu kadar yükün aracın yapısı açısından biraz fazla olacağını düşünmüş olacak ki, güvenlik önlemi olarak uçağı kendi 20 motoruna ek olarak, 6 tane de yedek motor bulundurmayı gerekli görmüştü. Bu yedek motorlar herhangi bir tehlike anında hemen devreye sokulacak nitelikteydi.

İnsanoğlunun ilerde gezegenler arası uçuşları gerçekleştireceğine inananlar çoğunluktaydı. Örneğin 1960'lı yıllarda roketlerin öncülerinden Wernher von Braun 1984'te Mars'a ayak basılmasının mümkün olacağını belirtmiş, 1966 yılında ise "Wall Street Journal", ilerde, oturmaya elverişli bir ay üssünün gerçekleştirileceğini açıklamıştı.

Geçmişin kehanetçileri ulaşım araçları dışında insanoğlunun seyahat alanları konusunda da oldukça iyimserdiler. 1950 yılında **Jack Gorvey** henüz ilk "Sputnik" uçuşları bile gerçekleşmeden önce, New York'ta ilk gezegenler arası seyahat acentesini kurmuştu. Bu acentenin düzenleyeceği seyahatler arasında 19 saatlik ay yolculukları, Mars, Satürn ya da Jüpiter'e dek uzanan rotalar vardı. Gorvey o tarihlerde kalkış yeri ve zamanı belli olan ilk gezegen yolculuğu için rezervasyonlar bile yapıyordu: 15 Mart 1975'te New York Central Park'tan hareketle gezegenlere yolculuk.

İnsanoğlunun ileride gezegenlerarası uçuşları gerçekleştireceğine inananlar çoğunluktaydı. Örneğin 1960'lı yıllarda roketlerin öncülerinden **Wernher von Braun** 1984'te Mars'a ayak basılmasının mümkün olacağını belirtmiş, 1966 yılında ise "Wall Street Journal", ilerde şimdi 5 yılını doldurmuş olması gereken oturulmaya elverişli bir ay üssünün gerçekleştirileceğini açıklamıştı. Ancak tüm bu "iyimser" tahminlere karşın, galaksiler arası yolculuklar yalnızca kurgubilim kitaplarının sınırları içinde kaldı. Günümüz askerlerinin sahip olmak istedikleri insanları bir anda kavuruveren, gökleri her tür uçak ya da uzay araçlarından temizleyebilecek güçteki **"ışın silahları"** da hep kurgubilim kahramanlarının oyuncakları olarak kaldılar.

İnsanların bu tür silahlara sahip olmak arzuları, en az onlardan duyulan korku ve eskiye dayanıyor. 1926'da, daha sonra "Nobel Barış Ödülü" alan **Carl von Ossietzky** Amerikalıları, Almanların ışın silahları ile ilgili deneyler yaptıkları konusunda uyarmıştı. 1935'te Fransızlar yakın bir zamanda, havaya ışınlar göndererek aşılması olanaksız bir tür "koruyucu kalkan" oluşturabileceklerini ileri sürmüşlerdi. Ancak nötron gürzleri, lazer topları hâlâ "Süperman", "Kaptan Future" ve "Flash Gordon"a özgü güçler olarak kalmayı sürdürüyorlar.

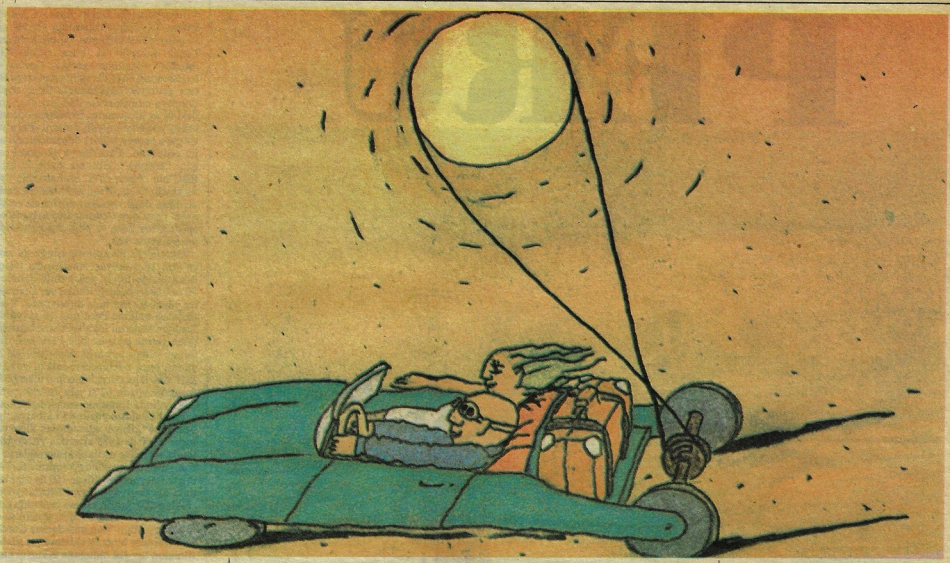

Geleceğin araçları

Güneş enerjisiyle çalışan otomobiller

Solarmobillerin ancak kısıtlı miktarda enerji sağlamaları ve pahalı bir teknoloji gerektirmeleri, birçok otomobil şirketinin bu işe markalarına ilgi çekmek için ve bir tür eğlence gösterisi düzenleme amacıyla yatırım yapmasına yol açıyor.

Geçen haftalarda İsviçre'de **"Tour de Sol 85"** adıyla düzenlenen bir rallide ilk kez güneş enerjisiyle çalışan otomobiller (solarmobil) birbiriyle yarışma fırsatı buldu. 58 sürücü, Konstanz Gölü'nden yola çıkıp 368 kilometrelik yol katederek, Leman Gölü'ne vardı. Tabii bütün rallilerde olduğu gibi, sonuçta en hızlı olan kazandı. Bu, Daimler-Benz firmasında çalışan çırakların yaptığı **"Gümüş Ok"** isimli otomobildi.

Ama bütün solarmobiller, firmalar tarafından yapılmamıştı. Evinin elektrik ihtiyacını güneş enerjisinden sağlayan ve "güneş kolektörlerinin kendisini büyülediğini" söyleyen Münihli bir yazarın arkadaşıyla birlikte ürettiği bir bisiklet de ralliye katılan 58 araç arasındaydı. Bir özel kuruluşta teknik eğitmenlik yapan bir bayan, iki erkek kardeşiyle birlikte 35 bin mark harcayarak bir solarmobil üretmişti. Bir öğrenci, kendisini Yeşillere yakın hissettiği için, bir işadamı, çevreye zarar vermeyen bir gelecek adına yatırım yapmak için bu işe girişmişti.

Yarışa katılan 58 sürücünün hepsini birleştiren tek bir nokta vardı: Gökteki güneşin hem bitmez tükenmez, hem de temiz bir enerji kaynağı olduğunu düşünüyorlardı.

Solarmobil sürücüleri, tıpkı bundan 91 yıl önce Paris'ten yola çıkan ilk otomobil yarışçıları gibi seyredenlerin alaylı gülümsemelerine katlanmak zorundaydı. Üç tekerlekli, üstü camla kaplı taşıtları, pedal çevirmeden giden bisikletleri, UFO'yu andıran otomobilleri görüp de gülmemek elde mi?

Ama yarış bitip de solarmobiller varış çizgisinin arkasında yan yana dizildiklerinde artık kimse gülmüyordu. Herkes arabaların etrafını sarmış, üstlerinde **"Lütfen dokunmayın"** yazdığı halde, orayı burayı kurcalamaya başlamıştı. Kimi fotoğraf çekiyor, kimi eğilip şasisini kontrol ediyordu. Merakla, **"Peki hava bulutlu olunca, tünele girince ne yapıyorsunuz?", "Kaç para eder bu?", "Bu şey nasıl çalışıyor"** gibi bitmek tükenmek bilmeyen sorular soruyorlardı. Solarmobil sahipleri, bir an bile sıkılmadan, aksine büyük bir memnuniyetle bütün soruları cevaplandırıyordu.

Sözcülüğü ele alan bir solarmobil sahibi, bu arabaların aslında elektro-otomobil olduğunu, elektriklerini prizden değil, güneş enerjisinden aldıklarını anlatıyordu. Kolektörlerin birbirine bağlanmasıyla kolektör jeneratörü oluşuyordu. Ancak bu jeneratör, güneş ışınlarının sadece yüzde 10'ununu enerjiye dönüştürebiliyordu. Yani güneşli bir yaz gününde 6 metrekarelik bir kolektöre sahip olan bir solarmobil, ancak bir litre benzinin verebileceği enerjiyi sağlıyordu.

Solarmobillerin, ancak kısıtlı miktarda enerji sağlamaları ve pahalı bir teknoloji gerektirmeleri, birçok otomobil şirketinin bu işe markalarına ilgi çekmek ve bir tür eğlence gösterisi düzenleme amacıyla yatırım yapmasına yol açıyor. Kendi aralarında kaldıkları zaman, otomobil piyasasının yöneticileri, bu konuyla sadece alay ediyor.

Enerjinin bu kadar kısıtlı olması, güneş enerjisinin depolanmasını oldukça önemli kılıyor. Bu nedenle bütün otomobillerde enerji depolamak ve daha sonra kullanmak üzere bir pil de bulunuyor. Ama bir pilin verebileceği enerji miktarı da oldukça kısıtlı.

Bütün bu nedenlerden ötürü, güneş enerjili otomobillerin gerektiği kadar verim alınabilmesi için şasilerinin ağırlığı ve aerodinamik yapıları oldukça önemli.

Ama **"Tour de Sol"**u düzenleyen **Josef Jenni, "Gelecek, güneş enerjisiyle çalışan otomobillerin olacaktır. Bu araçlar, kısa mesafeler için biçilmiş kaftandır. Yani özellikle şehir trafiğinde kullanılmaya elverişlidir. Ayrıca çevre kirliliği de yaratmadıklarından, gelecek onların olacaktır"** diyor.

PERU

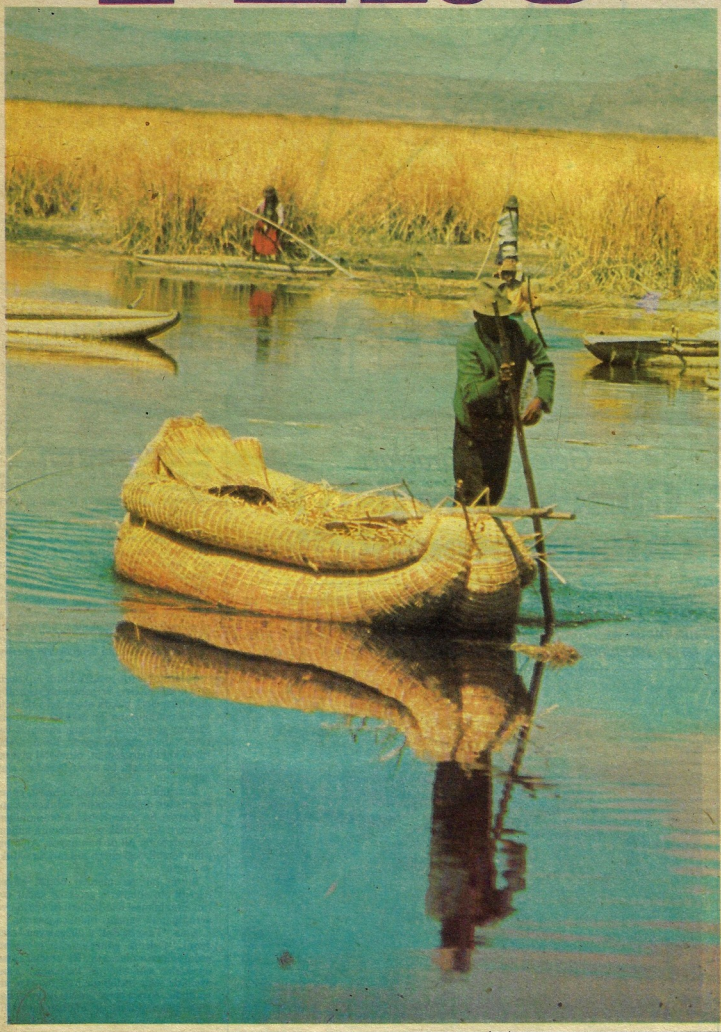

Peru'nun yeni Devlet Başkanı **Alan Gar Perez**, 35 yaşında olmasının verdiği görü ve göreve başladığı gün yaptığı konuşması Latin Amerika'da başa geçen **"radil liderler"** izlenimini tazeledi. Garcia, göre başlamadan önce defalarca ilan ettiği tavrı rine getirerek hükümetteki ilk iş olarak borçlara moratoryum ilan etti. Bu, önüm deki üç ay uluslararası bankalara ödenmesi reken yüzlerce milyon doların (Peru'nun ne para geçene kadar) ödenmeyeceği anlat na geliyordu. Tüm dünya ekonomi çevrel için **"bomba"** gibi bir haberdi bu. A **BBC**'nin Lima'daki muhabirinin yoru farklıydı: **"Garcia'nın açıkladıkları özel bir vır filan değil, varolan durumun açıklann sıdır. Peru'nun önümüzdeki aylarda öden sırası gelen borç ve borç faizlerini ödeyec parası zaten yok."**

Garcia'nın ilk konuşmasında da zaten ru'nun 16.3 milyar dolarlık dış borçları ödenmesine döviz gelirlerinin sadece yü 10'unu ayırabileceği ifadesi yer alıyordu. I ise yüzde 60 üzerinde diretiyordu. Yerine tirilmesi halinde Peru'nun 18 milyonluk fusunun kaderini İnka'larınkine benzetecek talep yerine getirilse bile Peru'nun dış bo larının yılda 4 milyarlık döviz geliriyle 21. y yıldan önce ödenmesine imkân yok. Dah IMF'nin daha önceki önerileri ülkenin faal fusunun yüzde 62'si için işsizlik getirmi 1983 yılında Lima'nın çocuk hastanesine tırılan hastaların yüzde 85'i kibarca **"yeter beslenme"** olarak adlandırılan illete yakal mıştı. 1980 ile 1983 arasında yüzde 100 d yında seyreden enflasyon ücretlilerin gelir rini yüzde 36 oranında kemirmişti. 1984 y nın enflasyonu ise yüzde 160 ile dini kitapl daki kuraklık öykülerini hatırlatıyordu.

Alan Garcia'nın göreve başladığı gün A nin Lima muhabiri bir işsiz gencin şu sözl ni aktarıyordu: **"Son umudumuz Garcia. E o da durumu biraz ferahlatmazsa, silahlara rılmanın tek yol olduğuna inanıyorum."** Garcia IMF'ye boyun eğdiği zaman anın ayaklanma çıkacağı anlamına gelmese de, vanın gerginliğini gösteriyor.

"Ehveni Şer Belaunde"

Ülkeyi 12 yıl yönetmiş olan askeri yön ciler, 1980'de genel seçimlerle iktidarı sivi re devretmeye hazırlandığı sırada en güçlü tidar adayı **"Amerikan Devrimci H İttifakı"** (APRA) partisiydi. Ancak seçim önceki birkaç haftada APRA'nın askeri netimle geçiş dönemi için bazı pazarlıklar y mış olduğu söylentileri yayıldı. Bu manza yı çok değiştirdi. Dahası APRA'nın bazı ü leri daha seçimden önce askerlerden öne bazı görevler devralmıştı. Oysa 1968'deki keri darbe sırasında evinden pijamalarıyla nıp götürülen, henüz 1978'de askeri yönetir düzenlediği kurucu meclis seçimlerine katılı yı reddeden Belaunde Terry'nin partisinin bakımdan sicili temizdi. Kamuoyu yoklan larında başta önde giden APRA, hızla des kaybetti ve sağcı liberal **Belaunde Terry** zandı.

Kemer sıkma dönemi

IMF reçetesine harfi harfine uyan Bela de Terry'nin önlemleri, ülkenin gayrisafi m hasılasının, yani bir yıl boyunca ülkede ür len ekonomik değerlerin yılda yüzde 12 az masına yol açtı. Bundan en çok zarar gör ler, nüfusun yarısını oluşturan Kızılderililer du. Zaten daha önceki parlak yatırımların men hepsi de Lima çevresine yapılmıştı ve zılderlilerin yoğun olduğu bölgeler için d fazla yoksullaşma açlık demekti. Son beş da 4 binden fazla terör eylemi sayılan M cu, **"Aydınlık Yol"** gerillalarının eylem y olarak terörü seçmelerinin bu yıla rastlam da pek tesadüf değil.

Bir filozofun terör örgütü

Lima Üniversitesi felsefe profesörü **Abim Guzman** 1970'te küçük bir grup olan Mao **"Kızılbayrak"** partisinden ayrıldığı zam Ayacucho bölgesinin dağlarındaki köyleri

...ru'nun kimlik kartı

...fusu	:	18.3 milyon
...zölçümü:	:	1 milyon 285 bin km²
...şkenti	:	Lima
...mi dili	:	İspanyolca ve Keçua
...i yapı	:	Yüzde 75 Katolik, Yüzde 20 çoktanrılı dinler.
...i başına gelir:		665 dolar
...lıca ürünler:		Pamuk, şeker, kahve.
...satımı	:	4 milyar dolar (1984). Bunun yüzde 33'ü ABD'ye, yüzde 15'i Japonya'ya.
...alımı	:	3.5 milyar dolar (1984). Bunun yüzde 33'ü ABD'den, yüzde 7'si Federal Almanya'dan.
...a tarihi	:	İnka İmparatorluğu 1532'de İspanyollar tarafından yıkıldığında İspanyollar ülkeyi yağmaladı ve yerlilerini köleleştirdi. Simon Bolivar'ın İspanyolları yenilgiye uğratmasından sonra 1824'te Peru'ya da bağımsızlık tanındı. 19. yüzyılda Şili ile yapılan savaşlarda Peru bazı topraklar kaybetti.

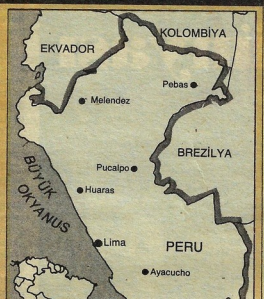

...seçti. Daha önce etrafında kümelenmiş ...ncilerin çoğu dağ köylerinden gelme kişilerdi. On yıl boyunca bu grubun kuları köy köy dolaştı.

...uzman, öyle bir tutundu ki, dağ köylerinde **"komünizmin dördüncü silahı"**na çıktı. ...ks, Lenin ve Mao'dan sonra, dördüncü sı... yer aldığı için de gerillalar ondan **"Yol-Gonzalo"** diye söz ediyor. Kendisini yıl... görem olmamış, hatta yaşadığı bile Kuş... Ama gerillaları 1980'den bu yana dört ...en fazla terör eyleminde bulunarak adın... epey söz ettirdi.

...şkes mi?

...ni Devlet Başkanı Garcia, ilk konuşma...dan birinde af konusuna geniş yer verdi. ...rudan doğruya silahlı saldırıda yer almadolayısıyla siyasi suçlu sayılabilecek tüm ...klu ve mahkûmların bir an önce serbest ...ulacağını açıkladı. Ayrıca içbarışı sağlamacıyla Aydınlık Yol gerillalarını araş...ak bir komisyon kurulacağını da söyledi. ...yol, Kolombiya'da denenmiş ve başarı...laşmıştı.

...ydınlık Yol, Garcia'nın partisi APRA'ya ...daha ılımlı yaklaşmaktan çok uzak. Zaten...isan ayındaki seçimlere ilişkin tavırları...a seçim kurulu başkanını öldürerek ...erdiler. Henüz mayıs ayında da APRA'...kongredeki milletvekillerinden Luis Agu... öldürerek APRA'yla aralarındaki ...nin türünü ifade ettiler.

...mayısta aralarında klasik düşmanları ...o ve Çin'in elçilik binalarının da bulun...20 hedef bombalanarak örgütün **"Silahlı ...aganda"**yı seçmesinin beşinci yıldönümü ...andı. 28 temmuzda Garcia'nın yemin tö...öncesinde de bir bakanlığın bombalanma...emin töreninin yapılacağı Arma meyda...a patlamaya hazır bir bombanın bulun...genel bir korku ortamı yarattı ve halk tö...ptal edildi. Garcia, halktan onbinlerce ki...rine, onbinden fazla polis ve asker önünde ...n etmek zorunda kaldı.

...rçok gerilla hareketinin aksine Aydınlık ...un dış yardım almadığını, hükümet yet...ri bile kabul ediyor. Gerillaların silahla...olisin ve ordunun depolarından çalındı. ...balar, maden ocaklarından satın alınan ...mitlerden yapılıyor.

...klaunde Terry, 1980'de görülen terör ey...erini önlemek için, Ayacucho bölgesine ...bir ekonomik program ve siyasi kampan...ğinde polis operasyonları düzenlenece...ve bu işle de orduyu görevlendireceğini ...di. APRA'nın Terry'ye yönelik temel eleştirilerden biri buydu. Peru ordusu ise bölgede kıyasıya bir karşı terör estirdi. Çeşitli insan hakları örgütlerine göre şimdiye kadar ülkede binden fazla kişi iz bırakmadan kayboldu ve ortaya çıkarılan birçok toplu mezarda bulunan cesetlerde **"ağır işkence izleri"** saptanmıştı. **"Spiegel"** dergisinde vaktiyle yer almış bir yazıya göre, ise Peru askerleri, gerilla olduğundan kuşkulandıkları sanıklara, **"Yaşamak istiyorsan 5 isim söyle"** diyormuş.

Bu müdahale sonucunda gerillalar, Ayacucho eyaletinde geriletildi. Ama gerilla eylemleri, başka eyaletlere sıçradı. Son aylarda ise Aydınlık Yol'un başkent Lima'nın gecekondu mahallelerinde örgütlenmiş olduğu, ayrıca kuzeyde Cajamarca ve güneyde Bolivya sınırında Puno'da güçlü üsler edinmiş olduğu haberleri geliyor. Garcia'nın işi zor. Aydınlık Yol gerillalarının topladığı sempatiyi kırmak zorunda.

Dahası, Belaunde Terry yönetiminin gerillalarla mücadeleyi tümüyle orduya bırakması bir iç dengenin ifadesiydi. İktidarı henüz 1980'de sivillere devretmiş olan Peru ordusu, bu görev karşılığında diğer alanlarda hükümetin işine karışmıyordu. Garcia'nın Aydınlık Yol ile deneyeceği bir **"iç barış"**, şimdiye kadar ordu ile olan **"iç barış"** tehdit edebilir. Garcia'nın kuracağı komisyonun araştıracağı ve hesaplayacağı çok şey var.

Anti emperyalist bir parti

IMF konusundaki sözlerinde görüldüğü gibi Garcia, iş **"kuzeydeki büyük komşu"**ya gelince, epey radikal sözler edebiliyor. Ne var ki, Peru'nun ABD'ye silah alımları için ödenmesi gereken topu topu 128 bin doları (65 milyon lira) ödemeyince, ABD yönetimi, hem eskeri, hem ekonomik yardımı durdurdu. Bunun üzerine apar topar kaynak bulunup para ödendi. Diğer Latin Amerika ülkeleriyle birlikte IMF'yi devreden çıkarma planlarının da gerçekle pek ilgisi yok. Peru hükümeti, IMF ile borçların ertelenmesi görüşmelerine hazır olduğunu beyan etmiş durumda.

ABD aleyhtarı olmak, 1928'deki kuruluş günlerinden bu yana partinin amentüsü niteliğinde. 1979'da 84 yaşında ölen partinin kurucusu **Haya de la Torre**, partiyi sürgünde bulunduğu Meksika'da kurmuştu. O zamanki amaç, Amerikan Devrimci Halk İttifakı adından da anlaşıldığı gibi, tüm kıtayı kapsayan bir hareket olmaktı. Ama Torre, sadece Peru'da tutunabildi.

Aslında Torre, sosyalist fikirlerden etkilenmişti. Ancak devrin sosyalist teorisyeni **Jose Carlos Mariategui** ile giriştiği uzun bir polemikte, Torre, Latin Amerika'da yeni oluşmakta olan ortadireğin öncü bir rol oynayacağı tezini savundu. Bu yönüyle de Torre'nin kurduğu hareket, giderek **"halkçı"** bir nitelik kazandı. APRA'nın bugünkü yapısında da üye tabanı, özellikle (kendini ortadirek ekseninde gören) kuzeydeki şekerkamışı plantasyonlarının işçilerinden ve küçük burjuvazıden oluşuyor.

Kapalı bir kutu: APRA

APRA'yı diğer tüm partilerden farklı kılan ve onun sürekliliğini sağlayan özelliği, tüm üyelerini hayatın her alanında örgütlemesi. Birçok sosyalist harekette benzer bir eğilim söz konusudur. Ancak hayatın her alanının örgütlenmesi, normal olarak dışa karşı kapalı bir yapı oluşturmaz. Oysa APRA'nın kurduğu **"Halk Evleri"** böyle bir yapı.

Sıradan bir Apristin katılacağı herhangi bir kurs, Apristlerin işlettiği ve Apristlerin katıldığı bir kurstur. Spor ve eğlenceler, yine aynı yapı içinde yapılıyor. Apristlerin kadınları da yine partinin biçki dikiş kurslarında yer alıyor, çocuklar, partinin kreşlerine gönderiliyor, orada oyun oynuyor. Ayrıca saç ve sakal tıraşı da doğal olarak parti içinde gerçekleşiyor. Çünkü partinin berberi de eksik değil. Bu ilişkiler ağı, Apristiği ırsi bir siyasal eğilim haline getiriyor. Bir Apristin karısı ve çocukları da doğal olarak Aprist sayılıyor.

Yozlaşmış, rüşvet ve yolsuzluklara alışkın bir toplumda, böyle bir partinin iktidara gelmesi, doğal olarak bu ilişkiler ağının dışında kalanları çok sinirlendiriyor. Atamalar, devlet kuruluşlarına personel alımı falan, hep bu ilişkiler ağı üzerinden yürüyor.

Halkçı Sosyal Demokrat

Haya de la Torre'nin ölümü, partinin içinde zorlu bir iktidar mücadelesi başlatmıştı. Araya 1980'deki seçim yenilgisi de girdikten sonra, nihayet 1982'de Alan Garcia kazandı.

Parti içindeki sağcı kanadı yalnız bırakmayı ve sol kanatla da mesafeli bir ilişki ile Garcia çoğunluğu elde etti. Garcia, partinin çoğunluğu için bir yandan gelenekçi tavrı simgeliyordu, bir yandan da modernleşmeyi de içeriyordu. Garcia, son yıllarda partisini Sosyalist Enternasyonel'e yaklaştırma çabasındaydı. **"Peru'nun Felipe Gonzales'i"** olarak addandırılmaktan özel bir memnuniyet duyuyor.

Garcia'nın Avrupa tipi bir sosyal demokratlığa özenmesine karşılık, partisi, daha çok değişik sosyal kesimlerin çıkarlarını ve özlemlerini karizmatik kişiliğinde toplayan bir lidere bağlanmayı temel alan halkçı bir yapıda. Bu yüzden Alan Garcia, konuşma üslubu ve jestlerine kadar Haya de la Torre'ye benzemek zorunda.

Partinin geleneğinden k... sosyal demokrat çizgiye oturmak, o... için henüz çok riskli bir yol.

Kim kimdir?

Alan Garcia: Avrupa hayranı

"Tüm Peruluların Başbakanı olacağım," iddiasıyla göreve başlayan Alan Garcia Perez, doğuştan Aprist. Babası APRA partisinin kurucu kuşağından. Bu yüzden Alan Garcia çocukluğunun önemlice bir bölümünü babasını ancak parmaklıkların arkasından ziyaret ederek geçirdi. Lima'daki Katolik Üniversitesi'nde hukuk öğrenimi yaparken öğrenci lideri olarak içinde bulunduğu faaliyet, partinin babası Haya de la Torre'nin dikkatini çekmişti. Üniversiteyi bitirdikten sonra Garcia Madrid Üniversitesi'nde sosyoloji öğrenimi görmek için İspanya'ya gitti. Orada demokrasi için verilen mücadeleye tanık oldu. O dönemde İspanyol sosyalistlerine yakınlık duydu ve artık sosyal demokrat bir kimliğe yönelen Garcia, İspanyol Sosyalist Parti lideri Felipe Gonzales'i bir hoca olarak benimsedi. Sonra öğrenimine Paris'te devam etti ve bir Peru folklor grubuna katılarak Paris'in barlarında, lokantalarında dans gösterileri yaparak hayatını kazandı. 1979'da, partinin kurucusu ve efsaneyi lideri Torre'nin öldüğü yıl Peru'ya geri döndü. Ertesi yıl, yapılan ilk genel seçimlerde Lima'dan milletvekili seçildi, 1982'de APRA'nın Genel Sekreterliği'ne yükseldi.

Öğrenim yıllarından bu yana lacivert takım elbise giyme alışkanlığına sahip olduğu halde bu yılın başlarındaki seçim kampanyasında gömlek ve kazakla dolaştı. Partiyi eski halkçı çizgiden Avrupa tipi sosyal demokrasiye yöneltirken riske girmemek için Torre'nin yerini jestleriyle ve konuşma üslubuyla bile doldurmaya çalışıyor. Zaferinde, Peru tarihinin Keçua dilini bilen ilk başkanı olarak And Dağları'ndaki kızılderili köylerini tek tek dolaşmasının rolü büyük. Nüfusunun yarısını Keçua konuşan kızılderililerin oluşturduğu bu ülkede Aydınlık Yol gerillalarına yönelik sempatiyi kırabilecek önemli bir koz bu.

Peru'da Anti-terör eğitimi yapan güvenlik görevlileri.

Chagall'ın dünyası

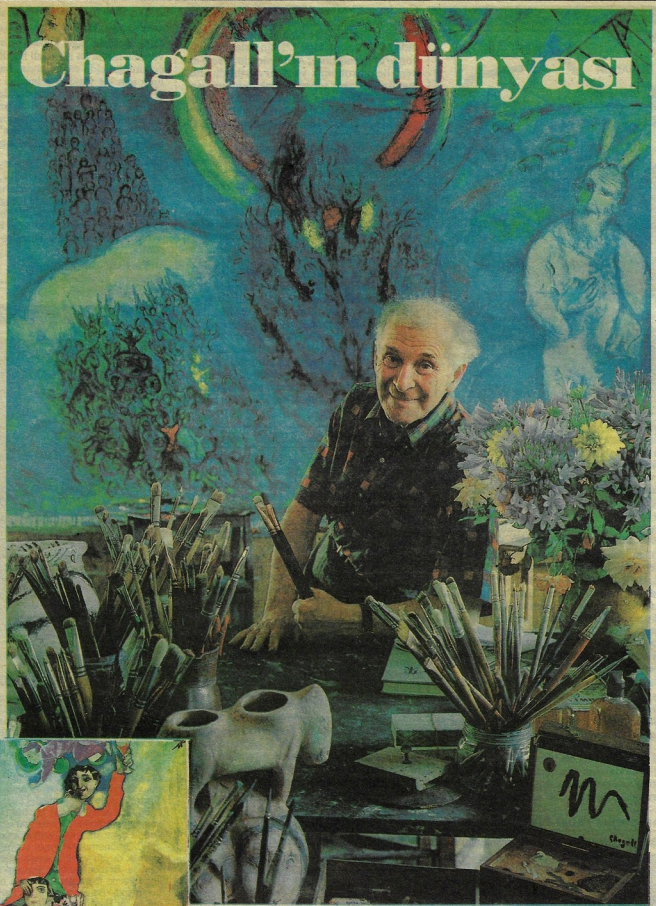

Chagall Yahudi temalarını kendine özgü bir biçimde işlemiştir. Ama dünyasında sadece Yahudilere yer vermiştir. Chagall Paris'te filizlenen modern resim sanatının yaratıcılarındandı. Tablolarını Fransa ya da Yahudi olarak nitelendirmek mümkün değil. Ona uygun düşebilecek tek etiket ancak "Chagall" olabilir. Yarattığı her şey onun kendi içsel zenginliğinin ürünüydü, yoksa herhangi başka bir gerçekliğin değil.

Chagall'ın dünyasına girmek için önceden hazırlık yapmaya, sanat tarihçilerinin yorumlarını öğrenmeye hiç gerek yok. Ressamla birlikte bütün mantık ve yerçekimi kurallarını bir tarafa itmek, hayaller, parlak renkler ve siyah beyazın kendine özgü yoğunluğuna dalmak, zengin şiirselliği ve resim fantezisini hissetmek yeter.

Chagall'ın dünyasında, her şey mümkündür. **"Anacık Rusya"** (1911/12) görünmeyen yıldızların ışığında kiliseler üzerinde süzülen bir genç kız olur. Başı bedeninden ayrılıp yukarıya doğru yükselir. Kilisenin yanındaki çatıda bir pembe inek iki yeşil buzağıyı emzirir. Yaşlı gazete satıcısı (1914) kıpkırmızı bir gök altında gri elbiseleriyle boş ve karanlık sokaklarda yürür. Yeşil üniformalı sarhoş asker (1912) sabah kızılığı pencerelere saldırırken, mavi mavi parıldayan masanın üstünde bir kadınla kendinden geçercesine danseder. Yeşil suratlı kemancı, açık kahverengi elbisesinin, üzerine giydiği eflatun paltosuyla, iki damın tepesinde ayaktadır.

Bir bakarsınız Chagall karısı Bella'yla şehrin üzerinde uçar (1924), ya da aşkının omuzlarında oturmaktadır (1917). Gün geçer kırmızı bir evin önünde oturup sessizce dua eden bir **"Pembe Yahudi"** çizer. Adamın sakalının kırmızısı, solgun yüzünü, koyu gri elbiselerini ve İbranice yazılarla dolu açık sarı havayı geride bırakarak öne doğru fırlamıştır. Kendi portresini 7 parmaklı olarak çizer (1912/13) ve gerçeğe uymayan bu unsurla açık bir biçimde gerçek illüzyonunu ortadan kaldırır. **"Ressamın Portresi"**nde (1915) kafası omuzlarının üzerinde ters durur.

"Öğrenme" isimli karakalem çizimde, soluk bir lambanın altında 5 din öğrencisini Talmud metinlerini incelerken çizer. Hepsi de kendi elindeki kitabın üstüne eğilmiştir, ama gene de birbirlerinden kopuk değildir. Altıncı kişi odayı terketmek üzeredir.

Chagall kendisini "bilinçsiz-bilinçli" bir sanatçı olarak görüyordu. Ona göre gerçeklik, bütünüyle kendi iç dünyasıydı.

Chagall **"Eğer insan kendisine mantıksız gelen herşeyi fantezi veya masal olarak nitelendirirse, o zaman sadece dünyayı anlamamış olduğunu gösterir"** diyor. O gerçekte gördüklerini değil, kendi dünyasını çiziyordu. Kendi sezgilerine güveniyor, sevginin gücüne inanıyor ve kendini hiçbir ekole bağlamıyordu. **"Yahudi olmasaydım (Benim anladığım anlamda), sanatçı olamazdım, ya da bambaşka biri olurdum"** diyor. Ama bu sözler onun **"Yahudi sanatı"** gibi bir kavramı kabul ettiği anlamına gelmiyor. Nasıl Picasso bir İspanyolsa, o da öyle Yahudiydi. Yahudi toplumunun bir ferdi olması onun evrensel bir sanatçı olmasına engel değildi. Picasso İspanyol faşizmini protesto için 1937'de **"Guernica"**'yı çizmişti. Marc Chagall da Yahudilere uygulanan terörün etkisi altında **"Beyaz Çarmıh"**ı çizdi.

1940'ta kendisini köyünde, başının üstünde uçan bir kadınla çizer. Tablonun sağında üzerine inek çizilmiş bir tuval vardır. İnek yalvarırcasına **"Chagall"** diye seslenmektedir. Ressam burada **"Sevdiğim dünya yokolma tehdidi altındayken, ben nasıl inekler çizebilirim"** demek ister belki de.

Chagall'ın dünyası, aslında kendi kafasında canlandırdığı varolmayan bir Rusya'ya ve çocukluğundan beri onu büyüleyen sirke ilişkin izlenimlerle doludur. Çocukken kendini akrobatlarla özdeşleştirmiş, sonra palyaçolar onu büyülemişti. Chagall **"İnsanların para ve saygı kazanmak için neler yaptıklarını gördüm. Bu da bir sirkti. Hedefine ulaşmayan bir devrim de, belki sirktir. Bütün duyguları, düşünceleri bir sirk atının salkım saçak kuyruğunun arasına gizlemek, sonra da dünya dertlerini biraz olsun azaltmak için arkasından küçük bir palyaço gibi koşmak isterdim"** diyor.

Chagall kendisiyle sirkteki oyuncular arasında derin bir bağlılık olduğuna inanıyordu. Herbiri birer semboldü onun için. Yüzünü bir maskenin arkasına gizleyen palyaçolar, insanın kısa bir zaman için bile olsa kendisinden uzaklaşacağını gösteriyordu. Chagall'ın sirki komik ve trajiğin ifadesiydi, yani tıpkı kendi gibi çift yüzlüydü.

Chagall **Don Kişot** için **"İdealin peşindeki dahi palyaço, ağlar ve insanların sevgisini düşler"** diyor. 1975'te Don Kişot'u çizer. Bir yanda gök alev alev yanar ve kızıl bayraklar dalgalanır. Bir yanda insanlar dans edip şarkı söyler. Tablonun sağ alt köşesinde, ressam tuvalinin karşısında oturmaktadır. Karşısında elinde bir demet çiçekle bir genç kız vardır. Don Kişot da Chagall gibi inatla kendi fikirlerinin peşinde giden ve kendi hayal dünyasını tek gerçeklik olarak gören yalnız bir atlı değil miydi?

Françoise Gilot, **"Picasso'yla Yaşamak"** adlı kitabında Picasso'nun bir gün **"Matisse öldüğünde, rengin ne olduğunu bilen bir tek ressam, Chagall kalacak"** dediğini yazar. Picasso, Renoir'dan beri Chagall kadar ışık duygusuna sahip bir ressamın var olmadığına inanmaktadır.

Chagall'ın yaşamında iki önemli şey vardı, sevmek ve çalışmak. Bu iki değer onun dünyasında zaman boyutunu silikleştiriyordu.

Bu yüzden 1945 ve 1972 yılları arasında yazdığı şiirler ve tabii tabloları da hep yaşayacak.

Yazı aletlerinin bulunmasıyla "daktilo" unvanı kazanan kadınlar. Bürolarda erkeklerin yerini aldılar.

Daktilo, kadınların eşit haklara sahip olma sürecindeki en etkin alet

"Bayan ....., lütfen yazın"

Her ulus onu, ilk defa kendi dedelerinden birinin bulduğunu savunur, kargacık burgacık el yazıları yerine temiz bir baskıyı, ya da baskıyı andıran harfleri kâğıda geçiren makineyi, daktiloyu. İtalyanlar **Giuseppe Ravizza**'nın, İngilizler **Herry Mill**'in, Amerikalılar **Latham Sholes**'in, Danimarkalılar **Malling Hensen**'in ve Avusturyalılar **Peter Mitterhofer**'in buluşu olduğunu ileri sürer. Yani daktilo denen aletin kaynağı oldukça karanlık.

Ama kadınların eşit haklara sahip olma süreci içinde bu makinenin feminist hareketlerden daha etkili olduğu kesin.

Makine, büroların kapısından yavaş yavaş masalara doğru süzülmeye başladığı sırada sekreter sandalyelerinde erkekler oturuyordu. Ellerinde mürekkepli kalemlerle yazışmalar yapan bu beyler, kendilerini fazlaca önemsiyor ve uğraşılarının mekanikleştirilmesine karşı çıkıyorlardı.

Ve böylece teknik düşmanı erkekler sayesinde büroların kapıları kadınlara açıldı. Bundan böyle kadınlar bürolara ellerinde bezleri ve süpürgeleriyle sadece temizlik yapmak için girmediler.

Önce onları düşük ücret karşılığında kızkardeşlerinin çalıştığı fabrika salonlarından pek farklı olmayan, büyük ve gürültülü yazı salonlarında topladılar. Makine işi daha düşük bir iş demekti, bu nedenle ücretler de düşüktü ve bu nedenle makinelerle uğraşmak kadınların işiydi.

Önceleri yazışmalarının güvenilirliğine fazlaca önem veren şefler sadece kendileri için çalışan bir sekreter tuttular ve onlara ayrı bir oda verdiler. Ama kısa bir süre sonra firmasında saygı görmek isteyen herkes özel bir sekretere sahip olmak zorunda kaldı. Böylece bürolardaki kibirli ve erkeksi havanın yerini daha rahat ve samimi bir ortam aldı. Ve sekreterliğe el atan meslek sahibi kadınların statüsü değişti artık, memur olmuşlardı.

Bütün bu değişimlere neden olan makinenin doğum tarihi 7 Ocak 1714 olarak kabul edilebilir. O 7 ocak günü Henry Mill **'Harfleri tek olarak, ya da birbiri ardına basan ya da yazan, herhangi bir metni kâğıt, ya da parşömen üzerine tıpkı bir baskı gibi açık ve temiz bir şekilde geçiren, bir makine veya metot'**una 395 numarayla İngiliz patenti almıştı. Ama Henry Mill'in oluşturduğu şeyin bir alet özelliğini taşıyıp taşımadığı açık değildi.

Daktilonun randevusuna bu kadar geç kalmasının nedeni aslında çok basitti. Çünkü kimsenin ona ihtiyacı yoktu. Ulaşım araçlarının yetkinleşmesi ve özellikle de dünya ticaretinde deniz taşımacılığının önemli bir yer tutmaya başlamasıyla birlikte el yazışı başlı başına bir sorun halini aldı. Yazı karakterlerinin uluslar arasında farklılık göstermesi artık rahatsız edici bir biçimde göze batıyordu. Birbirlerinden aylarca mesafe uzakta bulunan tüccarlar arasında yanlış anlaşmalar doğuyordu. Artık bir baskı aleti gibi tek tip harfler üretebilecek bir alet aranır olmuştu. Ama ne yazık ki daktilonun oluşturulmasıyla ilgilenenler saatçiler değildi.

Böylece daktilonun gelişimi düzensiz bir biçimde yapılanmaya başladı. Tuşların yeri durmadan değişti. Harf kalıpları modele göre önde veya arkada yatay biçimde duran, ya da rulo haline getirilmiş kâğıtların üstüne bir aşağıdan, bir yukarıdan, bir önden, bir arkadan, hatta yanlardan bastılar. Harflerin mürekkeple ıslatılması çok güçtü. Süngerler ve rulolar aracılığıyla harflerin üzerinde biriken karalıklar silinmeye çalışılıyordu.

Yetişkin bir insan ağırlığındaki veya bir mutfak maması boyutlarındaki yazı makinelerine raslamak mümkündü. Her şey, her yol denendi. Hatta sadece lastik bir eldivenden oluşan bir "alet" için bile patent alındı. Bir lastik eldivenin parmaklarına kabartma harfler işlenmişti. Yazıyı yazacak olan eldivenleri giyerek elini önce ıstampaya sonra da kâğıdın üstüne bastırıyordu.

Danimarkalı Hans Johan Malling Hansen'in 1863 yılında geliştirdiği alette (Skrivekugel) tuşlar tıpkı yuvarlak bir iğneliğin üzerine saplanmış iğneler gibi bir kapak içine yerleştirilmişti. Aşağıdan basıldığında bir kol harekete geçerek harf ve beraberindeki ıstampayı kâğıdın üzerine vuruyordu. Prensip ve atletin parçaları aslında Hansen'in buluşu değildi, o sadece daha önce yapılan buluşları biraraya getirmişti.

1878 yılında Paris'te düzenlenen sergide **"Skrivekugel"** bütün diğer yazı makinelerini gölgede bıraktı. Hatta ABD'nin bu barışçıl alanda epeyce yükselmiş silah fabrikası Remington'un ürünlerini bile. İçsavaş sonrasında kapasitesinin bir bölümü kullanılmaksızın kalan **Remington** firması, daha sonra daktilo alanına el atmıştı. Remington'un yazı makineleri bugünün daktilolarına çok benziyordu.

Hansen'in yuvarlağı ve Remington'un "Model 1"i, 19. yüzyıl sonunda bürolarda daktilo tıkırtıları çok yavaş da olsa duyulmaya başladı. Yazıcılar ve erkek sekreterler bu gelişmenin karşısında yer alıyorlardı ve personel yetersizliği de vardı. Bu, Amerika'da Remington temsilcilerine ve rakip firmalar **Smith Premier** ve **Crandal**'a makinelerle birlikte piyasaya eğitilmiş bir uzman gücünü, genç ve çekici kızları sürme ilhamını verdi.

Eylem başarılıydı. Daktilo kelimesi o zamanlar rahatlıkla sekreterler için de kullanılıyordu, makine ise Remington olarak adlandırılıyordu, tıpkı pikaplara o zaman bir firmanın ismi olan "Gramafon" demekten kaçınılmadığı gibi.

Avrupa geri çekilmeye başlamış, Remington ürünleri bu alanda da piyasaya hâkim olmuştu.

Artık bütün bürolarda **"Bayan..., lütfen yazın"** sözleri yankılanıyordu. Ama bu sözler bütün kulaklara hoş gelmiyordu.

Sekreterlik mesleğinin giderek prestij kazandığını, büro yoluyla kadınlar için firmadaki daha üst katlara yükselme şansının arttığını dikkate almayan o zamanın öncü feministleri makineyi kadınları köleleştiren bir alet olduğu gerekçesiyle lanetliyordu.

Daktiloyla yazmanın parmak, kulak, göz ve omurga için zararlı olduğu savunuluyordu. Firmalar hemen duruma müdahale etti. Daktilolar daha az ses çıkarır hale getirildi, elektrikli daktilolarla tuşlara sadece dokunmak yeterli oldu, teknisyenler ortopedistlerle birlikte hiç de ucuz olmayan büro sandalyeleri için yeni tasarımlar yaptılar.

Artık daktilolarımızla vedalaşmanın zamanı geldi galiba. Modern sekreterin önünde şimdi sadece bir ekran var. Burada çoğunlukla daha önce oluşturulmuş mektubun parçalarını biraraya getiriyor, sadece birkaç isim ve rakam ekliyor ve belki de mektuba özel bir hava vermek için bir iki de güzel söz. Eğer yazıda bir değişiklik yapmak gerekiyorsa daktiloya yeni bir kâğıt takıp, yazıyı yeni baştan yazmaya gerek duymuyor, değiştirilecek kelimeyi, cümleyi ekranda görmesi, silmesi ve doğrusunu yazması yeterli.

Her ulusun kendi dedeleri tarafından bulunduğu iddia ettiği daktilolardan birisi de gazetemizde bulunuyor. Artık yerini ekranlı dizgiye bırakmış.

YEMEK

Petrolün yaygın kullanımı yemek sanatını geliştirdi

Aradaşımız Fasih Sinan geçirdiği bir rahatsızlık sonucu uzun süre ara verdiği "Yemek" yazılarına bu sayıdan itibaren tekrar başlıyor. Arkadaşımıza tekrar geçmiş olsun derken "hoşgeldin" diyoruz.

FASIH SİNAN

Yenidünya'da saçkırandan mayasıla kadar, tepeden tırnağa her türlü derde deva olduğu samlarak gezici satıcılar eliyle küçücük şişeler içinde satılan petrol; başlangıçtaki masum görüntüşlü mütevazı kabına sığamayarak, stratejik ve ekonomik bir karakter kazanarak varillerle işlem görmeye başlamıştır.

Toprağında petrol çıktığı için yeise kapılan çiftçiler de, petrolle birlikte silkinip çağdaş bir hamle yapmışlar ve çifti çubuğu bırakarak üretici olmaya ve giderek hesaplarını varillere dökmeye ve sık sık avuç ovuşturmaya başlamışlardır.

Petrolün enerji üretiminde kömürün yerini almasından, 70'li yılların sonlarında ortaya çıkan bunalıma kadar geçen süre, son derece hassas bir konu olan 'Yemek Sanatı'nı da haliyle etkilemiştir.

Sanayi devrimi yapabilmiş ülkeler mutfaklarına petrolü sokmazken, diğerlerinin yemek pişirmede geleneksel odun ve kömür ateşi yanında petrolü de kullandıkları anlaşılmaktadır. Bir yanda, en ufak bir kaçağın dahi bir mahalleyi havaya uçurabildiği havagazına dayalı mutfaklar görmekteyiz. Diğer yanda ise, idare lambaları ile aydınlatılan fitilli ya da pompalı gaz ocaklarının kokularını yemeklere bulaştırdığı mutfaklar. O zamanlar, emperyalist olmamıza karşın kapitalist bir ülke değiliz. Yalnız kapitülasyonlar var elimizde. Biz de heves ederiz havagazına. Borçla harçla üretime geçeriz. Dersaadet'te artık havagazı da vardır. Oysa, sömürgelerin (!) elden çıkarıldığı bir döneme rastlaması ve taşkömürünün ülkemizde yeterince bulunmaması yüzünden dış alıma dayalı bir sanayiidir bu. **Havagazının kaderi, bir kaç büyük kente has oluşu, basınçsızlığı, mahalleleri havaya uçuramayışı, gerektiği saatlerde ortadan kayboluşu ve göstermelik karakteri ile günümüze kadar değişikliğe uğramadan gelir. Bu nedenle, havagazı Türk mutfağını etkilemekten çok, argo lügatını** geliştirme yönünde faydalı olmuştur.

Kapitalist ülkeler mutfaklarına petrol ve türevlerini sokmamakta direnerek elektriği seçerler. Artık elektriğe dayalı mutfaklar revaçtadır. Bu dönemde, ülkemizin bazı mutfaklarında tavandan sarkıtılan ampullere rastlanmaktadır. Yemek pişirme konusunda imdada tüp gaz yetişir. Teknolojinin belediye hizmetlerinin ulaşamayacağı bölgeler için icat ettiği, sıvılaştırıp tüpe soktuğu doğal gaz; belediye hudutlarını işlemeyerek evlerdeki mutena yerini alır. Ansızın isli, kokulu, fitilli, pompalı ocaklardan kurtuluruz. **Yivsiz av silahlarının bile en yakın mülki amirliklere teslim edilmesi gereken dönemlerde, dinamit lokumu ya da tahrip kahbı cinsinden, her an patlamaya hazır olan bu korkunç bomba dokunulmazlığını koruyacaktır.**

Petrol bunalımı ile başlayan devre, mutfaklarımızdaki bu yeni mutluluğun sonu olur. Petrol üretemeyen, üretilen petrolü de satın alamayan, havagazları da 'hava gaz' olan ülkelerde yeni bir dönem başlar. Kırsal kesimde kişinin yemeğini tekrar odun ya da kömür ateşine —dönerek veya aynı yerde sayarak— pişirmekte olduğu izlenmekte ise de, betonsal kesimde işler farklıdır. Kentlerde gazyağı ile birlikte tüp gazın da ortadan kaybolması ile kuyruk ve iktidar sallantılarının ortaya çıktığı görülmektedir. Arabesk bir lahmacun 'yemek' kültürü doğar. Tüp gaz kuyruklarında uzun süre bekleyip, açıkarılar, kapağı açıldıkça buram buram tüten, beyaz muşamba kaplı kutu-sepetleri kollarında gezen lahmacuncuları aramaktadır artık. Stadyum kapıları ve ara sokaklarda emekleyen lahmacun; adına galeriler açılan bir dönemse ermiştir. Tüp gazın tekrar arz-ı endam eylemesiyle birlikte bu yeni 'yemek' kültürüne; içli köfte, yaprak döner, kadın budulu-yalancidolmalı, sandviç, cins cins burgerler, yeniçeri naralarıyla bununuza kadar sokulan, folklor gösterili Maraş donduması ve bu arada adı unutulmuş bir alay eski yenilik katılır.

Meşrutiyetten bu yana can çekişmekte olan Osmanlı mutfağı, böylece azap çekmekten kurtularak ruhunu teslim eder. Hemen ardından gelen kozmopolit Pera mutfağı ise, çekingen mizacı yüzünden bir türlü gelişemeyip, zamanla zihinlerden silinmiştir. Çıkıntıdım 'Abdullahçılar, Markizciler', en umulmadık yerlere kadar turmanabilen istemezükçülüğün geleneksel gücü karşısında yenik düşmüşlerdir.

Bizler, atalarımızdan örnek aldığımız bir davranışla böyle kavgalara katılmaz ve sadece seyirci kalırız. Bir yandan, 'yemek sanatı'mızın bilinmeyen bir yöne doğru gidişini izler, bir yandan da 'kendin pişir, kendin ye'ler, çöpte midye tavalar, şaka şukalar yiyerek kendimizi avuturuz. Petrol üretemeyişimiz yüzünden de, bu eşsiz yemek kültürünü dünyaya tanıtma fırsatını bir türlü bulamayız.

Üretici ülkelerde durum çok farklıdır. en çok kazanacağı umuduyla ünlüler arası yarışı koşulur. Esas kârlı çıkan ev sahibidir. Unutulmuşluğunun öncünü alırcasına, hem maddi, hem manevi bir o kadar da keyfi doyumlara ulaşarak.

Heyhat (!), petrolsüz ülkelerde durum vahamet kazanmaktadır. Artan enflasyon, uzayan kuyruklar, sallanmakta olan hükümetleri devirmekte, ihtilallere neden olmaktadır. Daha vahim sonuçlar cümlesinden: Bazı ülkeler 'Ne yapmalı'larını büsbütün şaşırıp, petrole olan özlemlerini, 'aman allah petrol' güfteli şarkılarla gidermeye çalışmakta, yol yordam konusundaki bilgi eksikliğinden kaynaklanan bir sağduyu ile, çöl yerine Batı'ya giderek, bestelerini yanlış kapıların önünde çılmaktadır.

'Yemek sanatı', çölde Batılı için bir sınav olur. Genelde ve kentlerde, bizler gibi iskemleye oturup çatal bıçakla masanın üstündeki tabaktan yiyen Arap, birtakım resmi davetler dışında, —hatta uzayan resmi davetlerin bazılarının bir ucunda— konuklara karşı yer sofrasını uygulamaya geçer. Konuklardan 'çıt' çıkmaz. Gene de, bağdaş kurmayı iskemleye oturmaktan sonra öğrenmeye çalışan kişilerin dertleri bitmez.

Bir kere, keçi eti ülsere iyi gelir. Karaciğerinizi ülkenizin yapay yağları bozmuştur. Has yağlar, damarlara yapışan lipid ve trifliseritleri söküp atar. Allerjinin baş ilacı çöl havasıdır, yarına bir şeyciğiniz kalmaz. İnsan çölde taş yese eritir. kendini tok ya da hastalıklı sananlara karşı milliyetçi çöl guruvu, havada bir tahdit unsunu olarak gelişmektedir.

'Yemek Sanat'larını petrolün gücü ile üniversalleştirirler. Daha önce sözü edilen nezaket ziyaretleri artık yetersiz kalmakta, yeni şekli olan nezaket tazeleme ziyaretleri formunda süresiz tekrarlanmaktadır. Ansızın ortaçağın Vatikan'ı kadar önem kazanan göl, altın çağını yaşamaya karar verir. Kesif bir trafik her gün çöle doğru akar. Batı, duraksız dinlenmesiz petrol ve şeyhlerin nabzını yoklar. Avrupa saraylarının soylu akrabaları, yöneticileri, devlet adam ve kadınları, —ilk kez denedikleri ve ünlü terzilerce dikildikleri halde gene de üstlerinden sarkan örtülülükleriyle— kendilerini çölde bulmaktadır. En sık gidenin, Artritik eklem rahatsızlıklarının artmasının yanı sıra, sık sık duodenum ülserlerine rastlanmaktadır.

Hava solunamayacak kadar sıcaktır. Görkemli bir otağın ortasına yuvarlak bir yer sofrası kurulur, çepeçevre minderler sarmaktadır sofrayı. Ev sahibi ve konuklar sofra ile minderlerin arasında üçüncü bir halka oluşturarak dizilirler. Hipotetik bir hepbirdelikte çömelip bağdaş kurarak oturulacaktır. Batılının daha çömelmeye başlarken zorlandığı, pantolunun paçalarının çekiştirişinden izlenebilir. Sıra ayak ve bacakların gövde altında yok edilmesi işlemine gelince, bütün uyumsuzluklar kendini ortaya vurur. İlk kez deneyenler için, bir eklem ya artmakta ya da eksik gelmektedir. Estetiğinden çok, geçici rahatlığına önem verilen bir katlamış şekli ile sofra kıyısına ilişilir. Bu sırada ev sahibi ve arkadaşları saygılı gülücüklerle, sabırla uyum sağlamanıza beklemektedir. Oysa, biraz önce rahat edeceğiniz umudu ile altınıza aldığınız ayağınızın diz kapağı kırılmak üzeredir. Daha ilk yemek sofraya konmadan, yanınızdakileri ite kaka ayak değiştirecekseniz. Derken uzaktan iki kişinin güçle taşıdığı, sedye iriliğindeki yemek tepsisi görünür. Pilavdan yatağında yatmakta olan 'çevirme' bir koyun ya da bir kaç oğlak. Çadır sahibi ikrama başlar. En gözde parçalar —koyunun gözü veya ciğerinden bir parça— elle koparılıp -oyulup- sunulmakta. Ağzınıza kadar uzatılan lokmaya katılık etmesi için, tepsi irisinden bir tutam pilava alarak yağını sıkıp akıttıktan sonra, fazla gecikmeden ağzınızdaki gözün yanına atarsınız. Koyunun ağırlığını gidercek alkolün olmayışı, deve sütü ya da tatlı şerbetlerle daha da ezecektir içinizi. Çöl intikamını almaktadır.

Belli bir tempoyu aksatmadan, mutluluğunuzu her fırsatta beliterek bol bol yemeniz gerekmektedir. Duraksamalar, önceleri çekingenliğinize yorulacak ve bizzat ev sahibinin ikramdan parlayan parmaklarıyla beslenen özel bir durum yaratacaktır. Yememekte direnme halinin, yemekleri, onu sunan ev sahibini ve onun arkadaşlarını, üstünde yaşadıkları çölü ve altında yatan petrolü küçümseme anlamına geleceğini hatırlatırız.

Sıra üstlüklere gelir. Tok da olsanız yemelisiniz. Boş yere sağlığınızla ilgili yakınmalarla vakit kaybetmeyin. Bu tür denemeler çöldeki ölüşü bile güldürür. **Bir kere, keçi eti ülsere iyi gelir. Karaciğerinizi ülkenizin yapay yağları bozmuştur. Has yağlar, damarlara yapışan lipid ve trifliseritleri söküp atar. Allerjinin baş ilacı çöl havasıdır, yarına bir şeyciğiniz kalmaz. İnsan çölde taş yese eritir. Kendini tok ya da hastalıklı sananlara karşı milliyetçi çöl guruvu, havada bir tehdit unsuru olarak gelişmektedir.** Bu yeni bilgilerin ışığında, tepsideki bal ve şerbet içinde yüzmekte olan tatlılardan alırken, tırnak aralarına gizlenmiş hayvansal yağlar sıvaşarak baklavaya karışır. 'Nasıl olsa aynı yere gidecektir' bilgisi, çöl kültürünüzün gelişmekte olduğunu müjdelemektedir. Arkadan, olgun ve tadından yenilmez hurmalar gelir sofraya cins cins.

Uçaktan inerken yüreklerde taşınan rustik ve pastoral beklentiler, gerilerde bir yerdedir. Pragmatik Batılı kafası kendi hayallerine yenilir. Büyük kentlerin hava kirliliği de, umutsuz trafiği de, karı buzu, soğuğu da çocukluktu kalmış, güzel bir öğleden sonra kadar uzaktadır.

İki büklüm oturuşunuzun keyfine varmanız için arada fıkralar anlatılır. Konuğun milliyetine uyan güldürmeceler bulunur. Söz gelimi:

"Osmanlı paşası, aylarca süren yorucu bir yolculuktan sonra Hicaz'a varır, ama ne varır. Sıcaktan perişan olmuştur. Konağa girip makamına oturduktan sonra, etrafındakileri sorguya çekmeye başlar, bir yandan terini silerken. 'Nedir efendim bu sıcak' der. Birisi yanıtlar, ezile büzüle 'Paşa hazretleri, bu sıcak olacak ki, hurmalar pişsin.' Cevap paşayı ifrit eder. 'Neee' diye haykırdıktan sonra ilk fermanını verir: 'Tez bütün hurma ağaçları kesile!..'"

BUGÜNÜN GÖZÜYLE

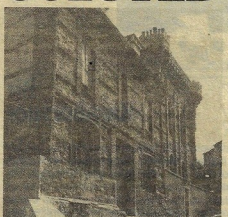

İLBER ORTAYLI

Balat'a doğru ilerleyelim, sol tarafta tepede Fener Erkek Lisesi görünüyor. Lisede **Sancakdar Yokuşu** tırmanarak çıkılıyor. Kırmızı tuğladan, süslü, 19. yüzyılın modasına göre yapılan, mimari eklektisizm örneği kale gibi büyük bir yapı. Ne ulusal, ne de bölgesel bir mimari anlayışının ürünü olduğunu söyleyebiliriz. Benzerlerine Viyana'da, Orta Avrupa'nın bazı şehirlerinde, hatta Avusturya işgalinden sonra Saray-Bosna'da rastlanan yapılardan. Bizantino-Morik denen bu mimari stilin, gerçekte ne Bizans'la ne de Kuzey Afrika ve Endülüs mimarisiyle ilgisi olmadığı açık, çünkü o mimarilerdeki tevazu havasına sahip değil. 1880'lerde mimar **Dimadis** yapmış liseyi, onun yanıbaşında Yuvakimyan Kız Lisesi var. Kapısı **Tevkii Cafer Mektebi Sokağı**'na açılıyor. Sokağa adını veren mektep harabe halinde. 16. yüzyıl ile 19. yüzyıl arası konut mimarisinin en sevimli örnekleri etrafa serpilmiş, ama hepsi onarım bekliyor. Tevkii Cafer Sokağını izleyerek gene Sancakdar Yokuşuna doğru inelim. Sol taraftaki bir konak yıkıntısının bahçesini çevreleyen duvar üzerinde, Eflak'ın ünlü Beyi **Dimitri Kantimir** adına çatılan bir bronz kitabe görülüyor. Rumence ve Türkçe Dimitri Kantimir'in Osmanlı Tarihini yazdığını ve İstanbul'da uzun süre bu konakta oturduğunu yazıyor.

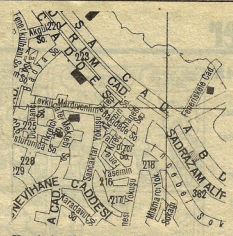
ARSENAL CADDESİ
ADA
SADRAZAM ALİ
HEYBELİ
HEYBELİ ADA
HEYBELİ ADA CADDESİ
ADALAR
Arsenal Caddesi
Sancakdar Yokuşu
Tevkii Cafer Mektebi Sokağı
Yuvakimyan Kız Lisesi
Fener Erkek Lisesi
Kantimir Sokağı
Kantimir Caddesi
Yeşilbahçe Sokağı
Yeşilbahçe Caddesi
Fener Rum Patrikhanesi
Fener Rum Patrikhanesi Caddesi
Fener Rum Patrikhanesi Sokağı
Fener Rum Lisesi
Fener Rum Lisesi Caddesi
Fener Rum Lisesi Sokağı
Fener Rum Lisesi Yokuşu
Fener Rum Lisesi Yokuşu Sokağı
Fener Rum Lisesi Yokuşu Caddesi

eski-yeni çizgiler

TAMER OCAK

(1965-1985)

Yakalandığı amansız hastalıktan kurtulamayan Tamer Ocak 12 Ağustos günü aramızdan ayrıldı. Dört yıldır karikatür çizen Ocak, kendine has bir mizah üslubuna sahipti. Çocuklardan ve ezik insanlardan kurulu bir mizah dünyası vardı. Akıcılık ile saçmanın komiğini, acı ile en delişmen gülünçlüğü bir arada yakalayabilen bir ustaydı. İki yıl önce yakalandığı hastalık nedeniyle bir bacağını kaybetmesine karşılık okuruna sevgisini yitirmemiş, yaşamının son günlerine kadar çizmeye devam etmişti.

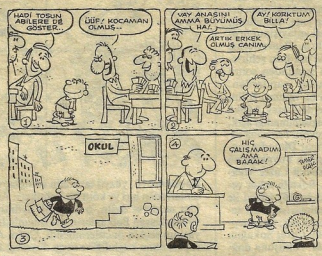

arşiv konuşuyor

1932 Türkiye ve Dünya Güzeli

Türkiye'de Cumhuriyet gazetesinin öncülüğünde başlayan güzellik kraliçesi seçimi ilk kez 1929 yılında yapıldı. 1929 yılında Feriha Hanım, 1930 yılında Mübeccel Hanım, 1931 yılında Naşide Hanım ve 1932 yılında Türkiye Güzeli olmanın yanında Dünya Güzeli unvanını kazanan Keriman Halis Hanımı da gazetemiz seçmişti. 1932 yılı 31 temmuz günü Dünya Güzeli seçilen Keriman Halis Hanım Türkiye Güzeli seçilirken, sanat ve edebiyat dünyasının ünlülerinden oluşan bir hakem heyeti önünde sınav vermişti. Hakem heyetini (bugünkü jüri) oluşturanlar arasında; Şairi âzâm Abdülhak Hamit Bey ve eşi Lüsyen Hanım, Halit Ziya Uşaklıgil, Cenap Şahabettin, Hüseyin Cahit Yalçın, Ahmet Haşim, Peyami Safa, İzzet Melih ve eşi, Ressam Çallı İbrahim, Ressam Nazmi Ziya, Heykeltraş Mahir Bey, Heykeltraş İhsan Bey, Heykeltraş Nejat Bey, Ressam Arif Dino, Sanat tarihçisi Bürhan Ümit Bey, Ressam Seniha Hanım, Ressam Meliha Fuat Hanım, Konservatuardan Pakize Hanım, Vala Nurettin, Noter Galip Bingül, Doktor Bürhanettin Bey, Doktor Mustafa Hulusi Bey, Diş Tabibi Ruhi Vamık ve Osman Vehbi Beyefendiler bulunuyordu. Yukarda Yunus Nadi, Keriman Halis'le. Aşağıda jüri üyeleri ve Keriman Halis.

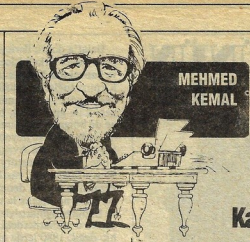

Bir Karaborsacı

Her iktidar döneminde yolsuzluk haberleri gazetelerin baş köşesini kaplar. Hiçbir iktidar, **'Benim dönemimde yolsuzluk olmadı'** diyemez. Hiç olmadı yok, ufak tefek işler olmuştur. Yolsuzluk, rüşvet, kaçakçılık gibi işlerin önü alınmamıştır. Ya bir siyasal örgütün işbaşındaki, ya da işbaşından sonra işleri ortaya dökülür. Daha çok işbaşından uzaklaştıktan sonra söylentiler olur. Ama iktidarlar değişirken sistem değişmediği için, yeni gelen yolsuzluk söylentisinin üstüne dolu dizgin gidemez. Şöyle bir araştırır, sorar soruşturur, yakasını koyverir.

Bizde yolsuzluk ve karaborsanın en çok ortaya çıktığı yıllar, İkinci Dünya Savaşı sırasında Milli Korunma Kanununun yürürlükte olduğu yıllardır. Bu dönemde, her şey karaborsada olduğu için açıkta hiçbir malı bulmanın olanağı yoktu. Ne olacak? Karaborsadan bulmak ve edinmek zorundaydınız. Böyle olunca da yakalanmak, yakayı ele vermek vardı. Şimdi dürüst ve namuslu geçinen bir çok zenginimiz o yıllarda karaborsadan mahkemeye düşmüşlerdi. İçlerinde, **'Ben düşmedim..'** diyeni çıkmaz. Belki o yıllarda çoluk çocuk olanlar ileri geri konuşabilirler.

Milli Korunma Yasasına göre yargıç önüne çıkarlar da, mahkûm mu olurlardı? Hayır efendim, ya tezgâhtarın üstüne kalırdı, ya iki kişi arasında geçtiği için ispatlanamazdı. İstanbul defterdarı Faik Ökte'nin Varlık Vergisi üstüne yazdığı kitap elinize geçmişse, orada nicelerinin parti kanalıyla yürütüldüğü, nice kişilerin okkanın altına girerken kurtulduğu yazılıdır. Üstünden zaman aşamı geçtiği için şimdi açıklanmasında bir sakınca yoktur, ama eski defterleri ne diye karıştıralım!.. Bir tanesini ad vermeden anlatalım. Olay Adana'da geçiyor. İleri gelen tüccarlarımızdan birinin bağevinde bilmem ne kadar demir sakladığı ve bunu karaborsaya yansıttığı haber alınıyor. Hemen bağevini basıyorlar, tonlarca demiri yakalıyorlar. Şuradan buradan aracılar geliyor, araya girmek istiyorlar, ama bizim görevli nuh diyor, peygamber demiyor.

"Ne yapacaksın bu işi mahkemeye mi vereceksin?"

"Hayır vermeyeceğim."

"Peki ne yapacaksın?"

"Bir süre üzeceğim."

"Üzeceksin de eline ne geçecek?"

"Çok şey geçecek... Ben tutup mahkemeye versem, allem ederler, kallem ederler, bir yolunu bulup yakayı sıyırırlar. Baksana lastik yedek parça karaborsasından mahkemeye verilenler ne oldu? Hepsi birer birer aklandılar. Biz bunları, bu binlerce ton demirle mahkemeye verirsek bir yolunu bulurlar aklanabilirler. O zaman senin ve benim için ne derler. Bunlar da rüşvet adılar ve filan kesi akladılar. İş döner dolaşır bizim gibi görevlilerin omzunda kalır. Onun için mahkemeye vermeyeceğim. Olayı elimde tutacağım, kıvransın, dört bir yana başvursun, çabalasın. Böylece herkes bilir ki ağanın bir demir karaborsa işi var. Bu söylentiler mahkemeye vermeden daha belalı bir iştir. Sonunda makama çağıracağım, yüzüne tükürceğim."

Görevli sonunda çok yakın bellediği birkaç kişinin önüne karaborsacı ağayı çağırıyor.

"Ağa sen bunca demiri bağevinde sakladın mı?"

"Sakladık yeğen bir hata işledik. Bundan sonra yapmayız."

"İstesek biz seni mahkemeye verir miyiz?"

"Verirsin yeğen vermeye verirsin de, hani bizi uğraştırma deriz."

"Ne demek uğraştırma?"

"Yani vereceksen tez elden ver de, bizim işler dillenip durmasın."

"Mahkemeden değil de, dillenmesinden mi korkuyorsun?"

"Öyle ya senin gibi bir görevli almış karşısına bizi kedinin fare ile oynadığı gibi oynuyor. Bir bu oyunla baş edemiyoruz, bunu sen de biliyorsun. Mahkemeye versen altından tez kalkarız."

Bizim görevliye soruyorlar, "Sonra ne yaptın?"

"Ne yapacağım, 'Tu Allah belanı versin!' dedim, yüzüne tükürdüm, görenlerin çoğu sağdır. Hiç tınmadı bile yağmur yağıyor sandı."

"Şimdi onlar ne durumda?"

"Şimdi onlar holdingçi oldular, iktidarın kayırdığı birinci sınıf namuslu kişilerden... Bizler ise emekli maaşı ile geçinen devletin koruyucu görevlileri."

"Ondan mı biz namusluyuz, diyorlar?"

"Elbette, pisliklerinin parayla üstünü örtüyorlar."

Anket Defteri

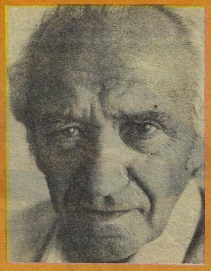

RIFAT ILGAZ
YAZAR

İlkokula babasının Düyun-u Umumiye memuru olduğu Cide'de başladı, Terme'de bitirdi. Ortaokula Kastamonu'da başladı. Kastamonu Lisesi'nden babasının öldüğü yıl ayrılıp (1928) Muallim Mektebi'ne geçti. 1930'da bitirip altı yıl ilkokul öğretmenliğinden sonra Ankara Gazi Terbiye Enstitüsü Edebiyat Bölümü'ne girdi. Bitirince verildiği Adapazarı Lisesi'nde Türkçe öğretmenliği yaparken hastalandı. Yakacık Sanatoryumu'nda yattı. Sağlığı için verildiği İstanbul'da Edebiyat Fakültesi Felsefe Bölümü'ne girdi. Dört yıl sonra *"Sınıf"* adlı şiir kitabı yüzünden tutuklandı. Öğretmenlikten de, öğrencilikten de uzaklaştırıldı. Bir ara Boğazlayan Ortaokulu'na atandıysa da 1947'de büsbütün ayrıldı. İstanbul'da dergiciliğe ve gazeteciliğe başladı. Uzun süre üç büyük kentimiz gazetelerinde köşe yazarlığı yaptı. Kendisine yazı yazdırılmadığı zamanlarda gazetelerin geri hizmetlerinde çalıştı. Tüm yazınsal türlerde ellinin üstünde kitabı bulunan Ilgaz'ın en büyük özelliklerinden biri kendi yazılarını daktiloda yazamaması.

Sizce en büyük mutsuzluk nedir? *Coşkuyla ortaya çıkardığınız kitabın, eroin paketi gibi polislerin elinde dolaşması! Ya da bir dinamit gibi işlem görmesi.*
Hangi hataları bağışlarsınız? *İçinde sömürü olmayanları.*
En sevdiğiniz tarihi kişilikler? *Tarih bilgime güvenim yok... Haksızlık edebilirim en azından.*
En sevdiğiniz yaşayan kadın kahramanlar? *Yanlış yorumlanmasından korkarım. (Ayrıca genç bayan arkadaşlarımı da üzmek istemem!)*
En sevdiğiniz besteci? *Bugünlerde "Denizin Dibinde Hatçem" türküsünü besteleyeni seviyorum. Arada bir de "Allı Turnam"ı besteleyeni.*
En sevdiğiniz ressam? *Geçen ay kendiliğinden gelip portremi yapan Yaşar Çallı'yı.*
Bir erkekte en çok hangi özelliklere değer verirsiniz? *İçki sofrasında söz verip de sözünü yerine getiren erkeklere.*
Bir kadında? *Belleği benden sağlam kadınlara.*
En sevdiğiniz uğraş? *60 yıldır aynı işi yaptığıma göre başka uğraşa gerek var mı?*
Kimin ya da kimlerin yerinde olmayı isterdiniz? *Hakkımı yemesinler... Yerimde rahat bıraksınlar...*
Başlıca karakter özelliğiniz? *Bunun yanıtını benim mi vermem gerekir! Tek sözle: Dönmek.*
En büyük yanılgınız? *Artık düzeltemeyeceğime göre, şunu bunu neden suçlayayım.*
Mutluluk rüyanız? *Tüm ezilenlerin, sömürülenlerin mutluluğu... Bunun bir düş olmadığına inanarak.*
Sizin için en büyük felaket ne olabilirdi? *Geçmişte değil, (Dili geçmiş) gelecekteki nükleer savaş!*
Ne olmak isterdiniz? *Bol kâğıtlı bir ülkede yazar.*
En sevdiğiniz çiçek? *Çiğdem desem, menekşe darılmaz mı?*
En sevdiğiniz kuş? *Tek vurduğum kuş: Serçe! Bağışlamasını dileyerek!..*
En sevdiğiniz yazar? *O kadar çok ki... Saymakla tükenmez... Yeni bitirdiğim bir kitaptan söz edeyim: Karanlığın Günü... Yazarı: Leyla Erbil...*
En sevdiğiniz şair? *Nazım Hikmet... Ve onu seven tüm şairler...*
Yaşayan erkek kahramanlarınız? *Önce Çanakkale'de savaşan ağabeyim: İsmail!*
Tarihte en çok takdir ettiğiniz kadın kahramanlar? *Kurtuluş Savaşımızda kağnılarla mermi taşıyan memleketlilerimi!*
En sevdiğiniz isimler? *Benim koyduğum çocuklarımın, torunlarımın adları: Gönül, Aydın, Yıldız, Defne, Kerem, Elif, Deniz, Zeynep... Ağabeyimin kızı: Suna.*
En nefret ettiğiniz şey? *Dostluğun, sevginin sömürülmesi...*
Tarihte en nefret ettiğiniz kişiler? *Adolf Hitler.*
Hayran olduğunuz askeri başarılar? *Sakarya, Dumlupınar, Stalingrad...*
Hayranlık duyduğunuz reformlar? *Yeni harfler... Yarıda kalmış laiklik...*
Nasıl ölmeyi isterdiniz? *Ölmeyi isteyen kim!*
Şu andaki ruh haliniz? *Adlarını koyduğum "İnek"lerin sömürüsüne de alışabilsem ruh halim yolunda gidecek!*
Yaşam ilkeniz? *Videocuların yapıtlarımı yağmalamalarına katlanmak!*

DERT BABASI

Vural Sözer

KARDEŞ KARDEŞE

Abdullah Uyanık yazıyor:
"Sevgili Dert Babası,
Süleyman Demirel'in partisi kapandı, ama çenesi açıldı. Kardeşi Özal'a çatıp duruyor. Özal da, "benim o tarakta bezim yok..." diyor. Var mı, yok mu, sen bilirsin. Bir şey söyle."

Abdullah oğlum, bu iki kardeşin de bezleri aynı tarakta. Gazetelerde yayımlanan konuşmalarını alt alta ekleyince, bak ne ilginç bir sohbet çıkıyor ortaya:

ÖZAL — Geçmişte bir dolarımız yok, şu kadar sentimiz yok denirdi. Bankaların kasaları tıklım tıklım döviz dolu. Birtakım falcıların hevesleri kursaklarında kaldı.

DEMİREL — Döviz devletin değil ki, kim yatırdıysa onun... Ver parayı geriye dediği zaman ne yapacaksın?

ÖZAL — .....!

DEMİREL — Yani başkalarının bankaya yatırdığı paraylа oyuncak alıp oynadıysan, peynir alıp karnını doyurduysan, paranın sahibi "ver" dediği zaman karşılığında ne vereceksin?

ÖZAL — O laflar bizim bir kulağımızdan girer, öbür kulağımızdan çıkar...

DEMİREL — Elimde Dünya Bankası'nın hazırladığı bir rapor var. Bu raporda Türkiye görünüyor.

ÖZAL — Türkiye iyi idare ediliyor... Türk insanının kalbinde daima iyilik tarafı ağır basar...

DEMİREL — Bugün ülkemizde mal var, para yok... Hem para olsun, hem mal olsun... Türkiye Avrupa ülkeleri arasında en fukarası. On beş yıllık memur 40 bin lira maaş alıyor. Nasıl geçinecek? Mahsulünü satan köylü, gübrenin, mazotun parasını çıkardıktan sonra nasıl geçinecek?

ÖZAL — Ortadirek dediğimiz bu kitlenin sorunlarının sahibiyiz. İşçi ve memuru gözümüz gibi tutarız. Katiyen ezdirmeyiz. Onu herkes çok iyi biliyor. Gerisi lafı güzaf...

DEMİREL — Bazı şeylerden kaygılanmak benim de hakkımdır. Hem de görevimdir.

ÖZAL — Polemiğe girmem, benim zamanım kıymetli.

DEMİREL — Benim şahıslarla ilgim yok... Kimseyi övmek veya kötülemek gibi bir hissim de yok...

ÖZAL — Türkiye büyük meselelerini çözecek güce sahiptir. Yarın ne olacağı belli değildir. Onun için bugünün işini yarına bırakma. İşini sağlam yap. Köprü senedi almayanlar yandılar... Faizler aşağıya gidiyor...

DEMİREL — Bir memleketin meselesi sadece almaktan, satmaktan ibaret değildir.

ÖZAL — Siyasetçiler lüzumsuz horoz döğüşü yapmamalıdırlar. Yaparlarsa, başkalarına kötü örnek olurlar.

DEMİREL — Zaten o istikamete kendimi sokmamak için zorla tutuyorum. Netice itibariyle memleket zaman kaybediyor.

Leonardo'nun harika makineleri

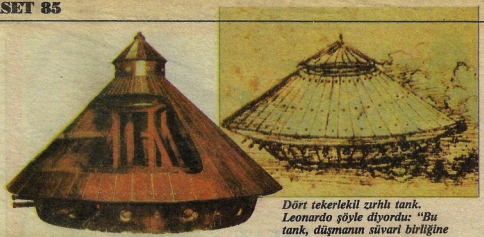

Dört tekerlekli zırhlı tank. Leonardo şöyle diyordu: "Bu tank, düşmanın süvari birliğine fillerden daha çok korku salabilir."

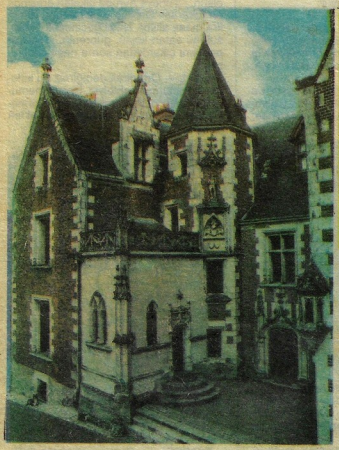

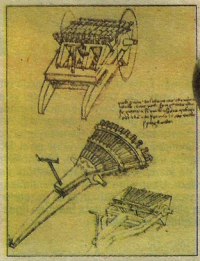

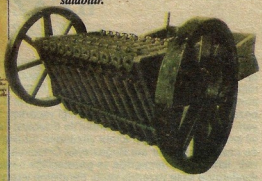

CLOS-LUCE ŞATOSU — Leonardo da Vinci'nin kaldığı Amboise bölgesindeki bu şatoyu Fransa Kralı I François armağan etmişti. Leonardo'nun makineleri şimdi burada geliştirilmiş durumda.

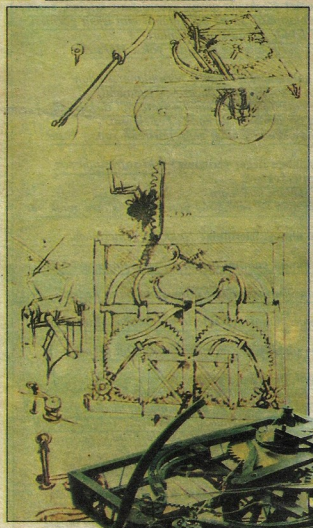

Seri bombardıman üzerine inceleme ve ilk otomobil: Arka tekerleklerin hareketini ön tekerleğe bağlı zemberek sağlıyor.

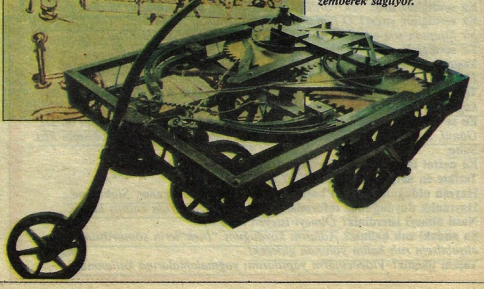

Leonardo, doğada gördüğü bütün canlıların hareketlerini yeni buluşlarına uygulamaya hazırdı. Örneğin, bir balığın yüzüşü onun için yeni bir gemi modeli, bir yarasanın uçuşu ise ünlü uçağının ilkel maketiydi. Leonardo, ilkel bir helikopter, hatta bir paraşüt bile çizmişti.

Yüzyıllardır sanatıyla biliniyor. Oysa İtalya'nın Rönesans dönemi ünlü ressamı **Leonardo da Vinci,** bugün yaşasaydı adının önünde yüksek mühendis unvanı da eklenirdi.

Ölümünden dört buçuk yüzyıl sonra Amerikan IBM şirketi, Leonardo'nun ilkellerini yaptığı motorları ve o zamana göreki olağanüstü buluşlarını geliştirdi. Leonardo'nun kaldığı Fransa'nın Amboise bölgesindeki şatoda tam 40 tane ilkel makine ve motor, bugün IBM tarafından geliştirilmiş durumda. Burası şimdi bir teknoloji merkezine dönüştürülecek. Clos-Luce adlı şatonun bugünkü sahipleri olan sekiz kardeş, Fransa Vakfı ve bölge yetkililerinden Leonardo Teknoloji Merkezi için kredi sağlamayı başardılar. Aileyi başkaları da desteklediği takdirde, Leonardo, ikinci Rönesans dönemini de yaşamaya başlayacak.

Leonardo, doğada gördüğü bütün canlıların hareketlerini yeni buluşlarına uygulamaya hazırdı. Örneğin, bir balığın yüzüşü, onun için yeni bir gemi modeli, bir yarasanın uçuşu ise ünlü uçağının ilkel maketiydi. Leonardo, ilkel bir helikopter, hatta bir paraşüt bile çizmişti.

Ünlü İtalyan sanatçı, bunlarla da kalmadı, ilkel toplar, makineli tüfekler de çizdi. Leonardo, mimariye de el atmış ve döner bir köprü planı bile çizmişti.

Bugün bu büyük sanatçının çağdaş bilime ne büyük katkılarda bulunabileceğini, çizdiği planlardan anlıyoruz. Yalnız, Leonardo'nun teknolojisindeki tek eksik enerjiydi. Buharlı makineyi bulmak üzereydi ki öldü. Bulsaydı, belki dönemin soyluları otomobillere binebileceklerdi.

Leonardo da Vinci'nin bu bilimsel yapıtlarının Fransa'daki Clos-Luce sarayında bulunmasının nedeni, 64 yaşında, defterleri, tuvalleri ve yaptığı portrelerle katır sırtında Alp Dağları'nı aşıp Fransa'ya gitmesidir. Leonardo'nun değerini çok iyi bilen dönemin Fransa Kralı **1. François,** onu kanatları altına almış ve Clos-Luce sarayını armağan etmişti. İşte bu şatoda Leonardo da Vinci gözlerini yaşama yumarken son sözleri yaşamının boşa harcandığı olmuştu.